خاموش شهزادو

سنڌي ترجمو

قفلِ مدینہ لگا رہے گا
إن شاء الله عزوجل

- فالتو ڳالهين جا چار ڏکائيندڙ نقصان 4
- سَسُ ۽ نُنهن جو جهڳڙو ختم ڪرڻ جو مدني نسخو 11
- وات مان رت ۽ پونءِ وهي رهي هوندي 17
- سَتن مدني گلن جو "فاروقي گلدستو" 18
- ڳالهه کي فضوليات کان پاڪ ڪرڻ جو بهترين نسخو 30
- ڳالهائڻ کان پهرين تورڻ جو طريقو 33
- خاموشي جي برڪت سان ديدارِ مصطفيٰ 38

شيخِ طريقت، اميرِ اهلسنت، باني دعوتِ اسلامي حضرت علامه مولانا ابو بلال
محمّد الياس عطّار قادري رضوي دامت برکاتھم العاليه

مدني چينل ڏسندا رهو

مكتبة المدينه
(دعوتِ اسلامي)

خاموش شهزادو

شيخ طريقت، امير اهلسنت، بانيءِ دعوت اسلامي، حضرت علامہ

دامت برکاتهم العَاليه

مولانا ابو بلال محمد الياس عطار قادري رضوي

مجلسِ تراجِم

هن رسالي جو آسان سنڌي زبان ۾ ترجمو ڪرڻ جي وس آهر ڪوشش ڪئي آهي. جيڪڏهن ترجمي يا ڪمپوزنگ ۾ ڪٿي ڪا ڪمي بيشي نظر اچي ته مجلس تراجِم کي آگاهه ڪري ثواب جا حقدار بڻجندو.

رابطي جي لاءِ: مڪتب مجلس تراجم (دعوت اسلامي)

عالمي مدني مرڪز فيضان مدينه محله سوداگران

پراڻي سبزي منڊي باب المدينه ڪراچي

فون نمبر: 021_34921389_90_91

E-mail: majlistarajim@dawateislami.net

اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ ؕ وَ الصَّلٰوةُ وَ السَّلَامُ عَلٰی سَيِّدِ الۡمُرۡسَلِيۡنَ ؕ
اَمَّا بَعۡدُ فَاَعُوۡذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيۡطٰنِ الرَّجِيۡمِ ؕ بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ؕ

خاموش شهزادو (1)

شيطان ڪيترو بہ روڪي پر هي رسالو مڪمل پڙهي وٺو. جيڪڏهن زبان جي احتياط جي عادت نہ هوندي تہ دل زنده هجڻ جي صورت ۾ خوفِ خُدا سان اِنۡ شَآءَ الله عَزَّوَجَلَّ اوهان روئي پوندا.

دُرود شريف جي فضيلت

رسول نذير، سِراج مُنير، مَحبوبِ ربِّ قدير صَلَّى اللهُ تَعَالٰی عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جو فرمان دلپذير آهي: ذِڪر الاهي جي ڪثرت ڪرڻ ۽ مون تي درود پاڪ پڙهڻ فَقر (يعني تنگدستي) کي ختم ڪري ٿو.

(القول البديع ص273)

صَلُّوۡا عَلَی الۡحَبِيۡب!   صَلَّى اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

شهزادي هڪدم خاموشي اختيار ڪري ورتي. بادشاه، وزير ۽ سڀئي درباري حيران آهن تہ آخر هن کي ڇا ٿي ويو آهي جو ڳالهائي نٿو! سڀني ڪوشش ڪئي، پر شهزادو خاموش هو، خاموش ئي رهيو. خاموشي جي باوجود شهزادي جي معمولات (يعني عادتن) ۾ ڪو فرق نہ آيو. هڪ ڏينهن خاموش شهزادو پنهنجن ساٿين سان گڏ پکين جو شڪار ڪرڻ ويو. ڪمان تي

---

(1) هي بيان امير اهلسنت دامت برڪاتهم العاليه جن تبليغِ قرآن ۽ سنت جي عالمگير غير سياسي تحريڪ دعوتِ اسلامي جي عالمي مدني مرڪز فيضانِ مدينه ۾ هفتيوار سنتن ڀريي اجتماع (9 جمادي الاخري 1432ه/ 11-5-12) تي فرمايو هو. ترميم ۽ اضافي سان گڏ لکت ۾ حاضرِ خدمت آهي.

(مجلسِ مڪتبة المدينه)

فرمانِ مصطفيٰ صلى الله تعالیٰ عليه واٰله وسلم : جنهن مون تي هڪ ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي ڏهه رحمتون موڪليندو آهي .

تير چاڙهي ڪري هڪ گهاٽي وڻ جي هيٺان بيهي اُنهيءَ ۾ پکي ڳولهي رهيو هو. ايتري ۾ وڻ جي پنن جي جهڳٽي اندران ڪنهن پکيءَ جي ٻولڻ جو آواز آيو. بس پوءِ ڇا ٿيو، هن هڪدم آواز جي طرف تير هلائي ڇڏيو ۽ ڏسندي ئي ڏسندي هڪ پکي زخمي ٿي ڪِريو ۽ تڙپڻ لڳو. خاموش شهزادي اوچتو ڳالهائڻ شروع ڪيو: پکي جيستائين خاموش هو، سلامت رهيو، پر ڳالهائيندي ئي تير جو نشانو بڻجي ويو ۽ افسوس! ان جي ڳالهائڻ سبب مون به ڳالهائڻ شروع ڪيو!

چُپ رہنے میں سو سکھ ہیں تو یہ تجربہ کرلے
اے بھائی! زباں پر تُو لگا قفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص۶۶)

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

خاموشيءَ ۾ امن آهي

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! هيءَ حڪايت مَن گهڙت ئي سهي، پر اها ناقابلِ ترديد حقيقت آهي ته ”گهڻ ڳالهائو“ شخص ٻين کي ڳالهائڻ تي مجبور ڪري ٿو، پنهنجو ۽ ٻين ماڻهن جو وقت برباد ڪري ٿو، ڪيترائي دفعا ڳالهائي ڪري پڇتائي ٿو ۽ اڪثر پريشاني کٽي ٿو. واقعي انسان جيستائين خاموش رهي ٿو، گهڻين آفتن کان امن ۾ رهي ٿو.

ٻهرام ۽ پکي

چون ٿا: ٻَهرام ڪنهن وڻ جي هيٺان ويٺو هو، ان کي

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم : جنهن مون تي ڏهه ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي سؤ رحمتون موڪليندو آهي .

هڪ پکيءَ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو ۽ هِن ان پکي کي ماري ڇڏيو. پوءِ چوڻ لڳو: زبان جي حفاظت انسان ۽ پکي ٻنهي جي لاءِ مفيد (يعني فائديمند) آهي. جيڪڏهن هي پکي پنهنجي زبان سنڀالي ها ته هلاڪ نه ٿئي ها. (مستطرف ج 1 ص147)

خاموشي جي فضيلت تي چار فرمانِ مصطفيٰ

﴿1﴾ مَنْ صَمَتَ نَجَا يعني جيڪو چپ رهيو، تنهن نجات حاصل ڪئي. (ترمذي ج 4 ص225 حديث 2509) ﴿2﴾ اَلصَّمْتُ سَيِّدُ الْاَخْلَاقِ. يعني خاموشي اخلاق جي سردار آهي. (الفردوس بماثور الخطاب ج 2 ص417 حديث 3850) ﴿3﴾ اَلصَّمْتُ اَرْفَعُ الْعِبَادَةِ. خاموشي اعليٰ درجي جي عبادت آهي. (ايضًا حديث 3849) ﴿4﴾ ڪنهن شخص جو خاموشيءَ تي قائم رهڻ 60 سالن جي عبادت کان بهتر آهي. (شُعَبُ الاِيمان ج 4 ص 245 حديث 4953)

60 سالن جي عبادت کان بهتر جي وضاحت

مُفَسِّرِ شهير حڪيمُ الاُمت حضرت مفتي احمد يار خان عَلَيْهِ رَحْمَةُ الْحَنَّان چوٿين حديث پاڪ جي تحت فرمائن ٿا: ته جيڪڏهن ڪو شخص 60 سال عبادت ڪري، پر گهڻو ڳالهائي، چڱي ۽ بُري ڳالهه ۾ به فرق نه ڪري، انهيءَ ڪان بهتر هي آهي ته ٿوري دير خاموش رهي، ڇو ته خاموشي ۾ فڪر به ٿيو، نفس جي اصلاح به، علم ۽ حقيقتن جو مشاهدو، ذڪرِ خفي جي سمنڊ ۾ غوطو هڻڻ به، مُراقبو به. (مراٰة المناجيح ج6 ص361 مختصرًا)

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم: جنهن مون تي ڏينهن ۾ پنجاهه ڀيرا درود پاڪ پڙهيو قيامت جي ڏينهن مان ان سان مصافحو ڪندس .

فالتو ڳالهين جا چار ڏڪائيندڙ نقصان

”گپ شپ“ ڪرڻ وارا، ڳالهه جو ڳالهوڙو ناهڻ وارا، بلڪ فضول ڳالهه جيئن ته جائز آهي گناهه ناهي، اهو سوچي ڪري يا ائين ئي، جيڪي ڪڏهن ڪڏهن ئي فضول ڳالهيون ڪن ٿا، اُهي به فضول ڳالهين جي باري ۾ **حُجَّةُ الاسلام حضرت سَيِّدنا امام ابو حامد محمد بن محمد بن محمد غزالي** رَحۡمَۃُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیۡہِ جا تاثّرات ملاحظہ فرمائن ۽ پنهنجو پاڻ کي فضول گفتگو جي انهن چئن نقصانن کان ديڇارين. پاڻ رَحۡمَۃُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیۡہِ جن هنن چئن سببن جي ڪري فضول ڳالهين جي مذمت فرمائي آهي: ﴿1﴾ فضول ڳالهيون **ڪرامًا ڪاتِبين** (يعني عمل لکڻ وارن بزرگ ملائڪن) کي لکڻيون پون ٿيون، تنهنڪري ماڻهو کي گهرجي ته انهن کان شرم ڪري ۽ انهن کي فضول ڳالهيون لکڻ جي تڪليف نه ڏي. **الله** عَزَّوَجَلَّ سيپاري 26 سورة ق، **آيت نمبر** 18 ۾ ارشاد فرمائي ٿو:

مَا يَلۡفِظُ مِنۡ قَوۡلٍ اِلَّا لَدَيۡهِ رَقِيۡبٌ عَتِيۡدٌ ﴿۱۸﴾

ترجمو ڪنزالايمان: اهو ڪا ڳالهه زبان مان نٿو ڪڍي مگر ان وٽ هڪ نگهبان تيار ويٺو آهي-

﴿2﴾ اها ڳالهه سٺي ناهي جو فضول ڳالهين سان ڀريل اعمال نامو الله عَزَّوَجَلَّ جي بارگاهه ۾ پيش ڪيو وڃي. ﴿3﴾ الله عَزَّوَجَلَّ جي دربار ۾ سموري مخلوق جي سامهون ٻانهي کي حڪم ٿيندو ته پنهنجو اعمال نامو پڙهي ڪري ٻڌائي. هاڻي قيامت

جون خوفناڪ سختيون ان جي سامهون هونديون، انسان اُگهاڙو هوندو، سخت اُڃايل هوندو، بُک کان چيلهه ڇڄي ٿي رهي هوندي، جنت ۾ وڃڻ کان روڪيو ويو هوندو ۽ هر قسم جي راحت انهيءَ تي بند ڪئي وئي هوندي. غور ته ڪيو اهڙين تڪليف وارين حالتن ۾ فضول ڳالهين سان ڀريل اعمال نامو پڙهي ڪري ٻڌائڻ ڪيتري قدر پريشان ڪندڙ هوندو! (اندازو لڳايو، جيڪڏهن روزانو صرف 15 منٽ به فضول ڳالهيون ڪيون آهن ته هڪ مهيني جا ساڍا ست ڪلاڪ ٿيا ۽ هڪ سال جا 90 ڪلاڪ. بالفرض ڪنهن پنجاهه سالن تائين روزانو صرف 15 منٽ فضول گفتگو ڪئي ته 187 ڏينهن 12 ڪلاڪ ٿيا. يعني ڇهن مهينن کان وڌيڪ، ته غور فرمايو! قيامت جو هلاڪ ڪندڙ ڏينهن، جنهن ڏينهن سج فقط سوا ميل کان باهه وَسائي رهيو هوندو، اهڙي هوش اُڏائيندڙ گرمي ۾ مسلسل بنا وقفي جي ڇهن مهينن تائين ڪير ”اعمال نامو“ پڙهي ڪري ٻڌائي سگهندو! اهو ته صرف روزانو 15 منٽن جي فضول گوئي جو حساب آهي. اسان جا ته اڪثر ڪري ڪيئي ڪلاڪ دوستن سان گڏ ”فضول گپ شپ“ ۾ گذري ويندا آهن، گناهن ڀريون ڳالهيون ۽ ٻيون برايون ان کان علاوه آهن)

﴿4﴾ قيامت جي ڏينهن ٻانهي کي فضول ڳالهين تي ملامت ڪئي ويندي ۽ انهيءَ کي شرمندو ڪيو ويندو. ٻانهي وٽ انهيءَ جو ڪو به جواب نه هوندو ۽ اهو الله عَزَّوَجَلَّ جي سامهون شرم ۽ ندامت ۾ ٻڏي ويندو. (منهاج العابدين ص67)

فرمانِ مصطفيٰ صلى الله تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم :جنهن مون تي ڏهه ڀيرا صبح ۽ ڏهه ڀيرا شام درود پاڪ پڙهيو ته ان کي قيامت جي ڏينهن منهنجي شفاعت ملندي.

ہر لفظ کا کس طرح حساب آہ! میں دوں گا

اللہ زباں کا ہو عطا قُفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص٦٦)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

سڀ کان وڌيڪ نقصان واري شيءِ

حضرت سيدنا سُفيان بن عبدالله رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ فرمائن ٿا: هڪ ڀيري مون بارگاهِ رسالت ۾ عرض ڪيو: يا رسول الله صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ! اوهان منهنجي لاءِ سڀ کان وڌيڪ خطرناڪ ۽ نقصان واري شيءِ ڪنهن کي قرار ڏيو ٿا؟ ته سرڪارِ مدينه صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن پنهنجي زبان مبارڪ جهلي ڪري ارشاد فرمايو: ”هِن ڪي.“ (سنن ترمذي، ج 4 ص184، حديث 2418)

ڀلائيءَ جي ڳالهه ڪريو يا چُپ رهو

ڪاش! بخاري شريف جي هيءَ حديث پاڪ اسان جي ذهن ۽ دماغ تي نقش ٿي وڃي، جنهن ۾ هي به آهي: ”مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا اَوْ لِيَصْمُتْ“. جيڪو الله عَزَّوَجَلَّ ۽ قيامت تي ايمان رکي ٿو، انهيءَ کي گهرجي ته ڀلائيءَ جي ڳالهه ڪري يا خاموش رهي. (بخاري ج 4 ص 105، حديث 6018) دعوتِ اسلامي جي اشاعتي اداري مکتبة المدينه جي شايع ٿيل 217 صفحن تي مشتمل ڪتاب ”اللہ والوں کی باتیں“ صفحو 91 تي اميرالمُؤمِنِين، حضرت سيدنا صديق اڪبر رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ فرمائن ٿا: ”ان ڳالهه ۾ ڪا ڀلائي ناهي، جنهن جو مقصد الله عَزَّوَجَلَّ جي خوشنودي (يعني رضا) نه هجي.“ (حلية الاولياء

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم: جيڪو مون تي هڪ ڀيرو درود پڙهندو آهي الله تعاليٰ ان جي لاءِ هڪ قيراط اجر لکندو آهي ۽ هڪ قيراط احد پهاڙ جيڏو آهي .

ج 1 ص 71) حضرت سيدنا امام سفيان ثوري رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ فرمايو: عبادت جي ابتدا خاموشي هوندي آهي، پوءِ علم حاصل ڪرڻ، ان ڪان پوءِ انهيءَ ڪي ياد ڪرڻ، پوءِ ان تي عمل ڪرڻ ۽ ان ڪي ڦهلائڻ. (تاريخ بغداد ج 6 ص 6)

جيڪڏهن جنت گهرجي ته...

حضرت سيدنا عيسيٰ روح الله عَلٰى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ جي خدمتِ باعظمت ۾ ماڻهن عرض ڪيو: ڪو اهڙو عمل ٻڌايو جو جنهن سان جنت ملي. ارشاد فرمايائون: ”ڪڏهن ڳالهايو نه“ عرض ڪيو ويو: اهو ته نٿو ٿي سگهي. فرمايائون: ”چڱي ڳالهه ڪان سواءِ زبان مان ڪجهه نه ڪڍو.“ (احياء العلوم ج 3 ص 136)

اکثر مرے ہونٹوں پہ رہے ذکرِ مدینہ
اللہ زباں کا ہو عطا قفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص٦٦)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْبِ! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

خاموشي ايمان جي سلامتي جو ذريعو آهي

جنهن بدنصيب جي زبان قينچي وانگر هر ڪنهن جي ڳالهه ڪٽيندي هلندي هوندي، اهو ٻئي جي ڳالهه چڱي طرح سمجهڻ ڪان محروم رهندو. بلڪ گهڻو ڳالهائيندڙ شخص جي لاءِ اهو به خطرو رهي ٿو ته بڪ بڪ ڪندي زبان مان معاذالله ڪفريات نڪري وڃن. جيئن ته حُجَّةُ الاسلام حضرت سيّدنا امام ابو حامد محمد بن محمد بن محمد غزالي عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْوَالِيْ ”اِحياءُ العُلُوم“ ۾

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم: جڏهن توهان مرسلين (عليهم السلام) تي درود شريف پڙهو ته مون تي به پڙهو بيشڪ آءٌ سڀني جهانن جي ربّ جو رسول آهيان.

ڪجهه بزرگن جا قول نقل ڪندي فرمائن ٿا: ”خاموش رهڻ واري شخص ۾ به خوبيون جمع ٿي وڃن ٿيون: ﴿1﴾ انهيءَ جو دين سلامت رهي ٿو ۽ ﴿2﴾ ٻين جي ڳالهه چڱيءَ طرح سمجهي وٺي ٿو.“ (احياء العلوم ج 3 ص137)

خاموشي جاهل جو پردو آهي

حضرت سيدنا سُفيان بن عُيَيْنہ رَحۡمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَيۡهِ جن فرمايو: اَلصَّمْتُ زَيْنٌ لِّلْعَالِمِ وَسِتْرٌ لِّلْجَاهِلِ. خاموشي عالِم جو وقار ۽ جاهل جو پردو آهي. (شعب الايمان ج 7 ص 86 حديث 4701)

خاموشي عبادت جي ڪُنجي آهي

حضرت سيدنا امام سُفيان عَلَيۡهِ رَحۡمَةُ الۡحَنَّان ڪان مروي آهي: گهڻي خاموشي عبادت جي چابي آهي.
(الصمت مع موسوعة ابن ابي الدنيا ج7 ص255 رقم 436)

مال جي حفاظت آسان آهي پر زبان......

حضرت سيدنا محمد بن واسِع عَلَيۡهِ رَحۡمَةُ اللهِ النَّافِع جن حضرت سيدنا مالڪ بن دينار عَلَيۡهِ رَحۡمَةُ اللهِ الۡغَفَّار کي فرمايائون: انسان جي لاءِ زبان جي حفاظت مال جي حفاظت ڪان وڌيڪ مشڪل آهي.
(اتحافُ السّادة للزّبيدي ج 9 ص 144)

افسوس! پنهنجي مال جي حفاظت جي معاملي ۾ عام طور تي هرڪ هوشيار هوندو آهي، جڏهن ته مال جيڪڏهن ضايع به ٿي ويو ته صرف دنيا جو نقصان آهي. صد ڪروڙ افسوس!

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم : توهان جتي بہ هجو مون تي درود پڙهو توهان جو درود مون وٽ پهچندو آهي .

زبان جي حفاظت جي سوچ نهايت گهٽ ٿي وئي آهي. يقيناً زبان جي حفاظت نہ ڪرڻ جي سبب دنيا جي نقصان سان گڏوگڏ آخرت جي بربادي جو بہ پورو پورو امڪان آهي.

بک بک کی یہ عادت نہ سرِ حشر پھنسا دے
اللہُ زباں کا ہو عطا قُفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص٦٦)

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

ڳالهائڻ وارو اڪثر پڇتائيندو آهي

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! اها حقيقت آهي تہ خاموش رهڻ ۾ ندامت جو امڪان تمام گهٽ آهي، جڏهن تہ وقت بي وقت "ڳالهائڻ" جي عادت جي سبب ڪيترائي ڀيرا Sorry چوڻو پوندو آهي ۽ معافي وٺڻي پوندي آهي، يا وري دل ئي دل ۾ پڇتاءُ ٿئي ٿو تہ مان اتي نہ ڳالهايان ها تہ بهتر هو، ڇاڪاڻ تہ منهنجي ڳالهائڻ تي سامهون واري جي جهجڪ (يعني شرم) ختم ٿي وئي، سڌي سڌي بڌڻي پئي، فلاڻو ناراض ٿي ويو، فُلاڻي جو منهن لهي ويو، فلاڻي کي ڏُک پهتو، پنهنجو وقار بہ ڪري پيو وغيره وغيره. حضرت سيدنا محمد بن نضر حارثي عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْقَوِی کان مروي آهي: گهڻو ڳالهائڻ سان وقار (يعني رعب) ويندو رهي ٿو. (الصمت لابن ابي الدنيا ج 7 ص 60 رقم 52)

"ڳالهائي ڪري" پڇتائڻ کان "نہ ڳالهائي" پڇتائڻ چڱو

سچ آهي، "ڳالهائي ڪري" پڇتائڻ کان "نہ ڳالهائي ڪري"

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللّٰہ تعالٰی علیہ واٰلہٖ وسلَّم : مون تي درود شريف جي ڪثرت ڪريو بيشڪ هي توهان جي لاءِ طهارت (يعني پاڪائي) آهي.

پڇتائڻ سنو ۽ ”گهٽو ڪائي ڪري“ پڇتائڻ ڪان ”گهٽ ڪائي ڪري“ پڇتائڻ سنو، جو جيڪو ڳالهائيندو رهندو آهي، اهو مصيبتن ۾ ڦاسندو رهندو آهي ۽ جيڪو گهٽو ڪائڻ جو عادي هوندو آهي، اُهو پنهنجو مِعدو تباھ ڪري ويهي ٿو. اڪثر ٿولهہ جو شڪار ٿي وڃي ٿو ۽ قسمين قسمين جي بيمارين جي لپيٽ ۾ رهي ٿو. جيڪڏهن جوانيءَ ۾ بيمارين ڪان ٿورو گهٽو محفوظ بہ رهيو تہ جوانيءَ ڪان پوءِ اڪثر ڪري ”سراپا مرض“ بڻجي وڃي ٿو. گهٽي ڪائڻ جا نقصان ۽ ٿولهہ جا علاج وغيره ڄاڻڻ جي لاءِ فيضانِ سنت جلد اول جي باب ”پيٽ جو قفلِ مدينه“ جو مطالعو فرمايو.

گونگو فائدي ۾ رهي ٿو

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ڏٺو وڃي تہ انڌو فائدي ۾ رهي ٿو جو غير عورتن ڪي گهورڻ، امردن (خوبصورت ڇوڪرن) تي لذت ڀريون نظرون وجهڻ، فلمون ڊراما ڏسڻ، ڪنهن ”هاف پينٽ“ واري جي ڪليل گوڏن ۽ رانون ڏسڻ وغيره وغيره بد نگاهين جي گناهن ڪان بچيل رهي ٿو. اهڙي ئي طرح گُونگو بہ زبان جي بيشمار آفتن ڪان محفوظ رهي ٿو. امير المؤمنين حضرت سيّدنا ابوبڪر صديق رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ فرمائن ٿا: ڪاش مان گونگو هجان ها پر ذڪر الله جي حد تائين گويائي (يعني ڳالهائڻ جي صلاحيت) حاصل هجي ها. (مرقاة المفاتيح ج 10 ص87 تحت الحديث 5826) ”احياء

فرمانِ مصطفيٰ صلى الله تعالىٰ عليه واله وسلم : جنهن ڪتاب ۾ مون تي درود شريف لکيو ته جيستائين منهنجو نالو ان ڪتاب ۾ لکيل رهندو فرشتا ان جي لاءِ استغفار ڪندا رهندا .

العلوم“ ۾ آهي: حضرت سيدنا ابودرداء رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ جن هڪ زبان دراز (بد زبان، گستاخ) عورت ڏٺي ته فرمايائون: جيڪڏهن هيءَ گونگي هجي ها ته هن جي حق ۾ بهتر هو. (احياءُ العلوم ج3 ص142)

گهر اَمن جو گِهوارو ڪيئن بڻجي!

پياري پياري آقا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي مٺي مٺي صحابي رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ جي ارشاد مان خصوصًا اسان جون اُهي اسلامي ڀينرون درس حاصل ڪن، جيڪي هر وقت لائي چائي ۾ ۽ تنهنجي منهنجي ۾ مصروف رهنديون، هيڏانهن جي هوڏانهن پچائڻ ۽ هوڏانهن جي هيڏانهن پچائڻ ڪان مڙنديون ناهن. جيڪڏهن اسلامي ڀينرون صحيح معنيٰ ۾ پنهنجي زبان تي ”قفلِ مدينه“ لڳائي وٺن ته انهن جون گهريلو پريشانيون، رشتيدارن سان نااتفاقيون ۽ سَسُ ننهن جون لڙايون وغيره ڪيترا ئي مسئلا حل ٿي ويندا ۽ سمورو خاندان امن جو گِهوارو بڻجي ويندو، چاڪاڻ ته اڪثر گهريلو جهيڙا زبان جي نامناسب (اجائي) استعمال جي ئي سبب ٿيندا آهن.

سَسُ ۽ نُنهن جو جهيڙو ختم ڪرڻ جو مدني نسخو

سَسُ جيڪڏهن دڙڪا ڏيندي هجي ته ”ننهن“ کي گهرجي ته صرف ۽ صرف صبر ڪري، پنهنجي سس کي جواب ۾ هڪ لفظ به نه چوي ۽ پنهنجي مڙس کي به شڪايت نه ڪري، پنهنجن مائٽن ۾ به ڪجهه نه ٻڌائي، بلڪ مُنهن به نه ڦٽائي، نه

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم : مون تي ڪثرت سان درود شريف پڙهو بيشڪ توهان جو مون تي درودشريف پڙهڻ توهان جي گناهن جي لاءِ مغفرت آهي.

وري ڪاوڙ پنهنجي ٻارن يا ٽانون وغيره تي ڪڍي. اِنْ شَآءَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ ڪاميابي ان جا قدم چُمندي. چيو وڃي ٿو: ”هڪ چپ سوَن کي هارائي“. اهڙي طرح جيڪڏهن ڪا نُنهن پنهنجي سس سان جهڳڙو ڪندي هجي ته سس کي گهرجي ته بلڪل جوابي ڪاروائي نه ڪري، صرف خاموشي ئي اختيار ڪري. گهر جي ڪنهن ماڻهو، ايستائين جو پنهنجي پُٽ سان به شڪايت نه ڪري. اِنْ شَآءَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ ان چوڻي ”هڪ چُپ سو سُک“ جي مطابق سُک چين ملندو. جي ها، جيڪڏهن صحيح معنيٰ ۾ سگِ مدينه عُفِيَ عَنه جي هن ”مدني نسخي“ تي عمل ڪيو ويو ته اِنْ شَآءَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ جلد ئي سس نُنهن جو جهڳڙو ختم ٿي ويندو ۽ گهر امن جو گهوارو بڻجي ويندو. سَسُ نُنهن جي جهڳڙن جي علاج جي لاءِ حڪمت ڀريل مدني گلن تي مشتمل V.C.D ”گھر امن کا گہوارہ کیسے بنے!“ مڪتبة المدينه تان حاصل ڪريو يا دعوتِ اسلامي جي ويب سائٽ www.dawateislami.net تي ملاحظه فرمايو. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَزَّوَجَلَّ انهيءَ V.C.D جي برڪت سان ڪيترا ئي گهر امن جو گهوارو بڻجي ويا آهن.

ہے دبدبہ خاموشی میں ہیبت بھی ہے پنہاں
اے بھائی! زباں پر تو لگا قفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص۶۶)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

زبان جي خدمت ۾ درخواست

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! جڏهن زبان سڌي رهندي ۽ ان سان

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم : جيڪو مون تي جمعي جي ڏينهن درود شريف پڙهندو آءُ قيامت جي ڏينهن ان جي شفاعت ڪندس.

سنئين سنئين ڳالهين جو سلسلو هوندو ته ان جو فائدو سڄي جسم کي ملندو ۽ جيڪڏهن اها سڌي نه هلي، مثلاً ڪنهن تي ڪاوڙ ڪيائين، گار ڏنائين، ڪنهن جي بي عزتي ڪري ڇڏي، غيبت ڪئي، چغلي هنيائين، ڪوڙ ڳالهايو ته ڪڏهن ڪڏهن دنيا ۾ به جسم کي مارڪُٽ تي ويندي آهي. اسان جي مٺي مٺي، پياري پياري ۽ سيني ڪان سني ۽ خوش اخلاق آقا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جو فرمان باصفا آهي: ”جڏهن انسان صبح ڪري ٿو ته ان جا عضوا جُهڪي ڪري زبان کي چون ٿا: اسان جي معاملي ۾ الله عَزَّوَجَلَّ کان ڊڄ، ڇاڪاڻ ته اسين تو سان وابسته آهيون. جيڪڏهن تون سڌي رهندينءَ ته اسين به سِڌا رهنداسين ۽ جيڪڏهن تون ٽيڙي ٿي وئينءَ ته اسين به ٽيڙا ٿي وينداسين.

(سُنن ترمذي ج 4 ص183 حديث 2415)

يارب نه ضَرورت کے سوا کچھ کبھی بولوں!
اللہ زباں کا ہو عطا قُفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص٢٦)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْبِ! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

سٺي ڳالهه ڪرڻ جي فضيلت

تاجدارِ رسالت، مالڪ ڪوثر و جنت صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جو فرمان جنت نشان آهي: جنت ۾ اهڙا بالاخانه آهن، جن جو ٻاهر اندر کان ۽ اندر ٻاهر کان ڏٺو ويندو آهي. هڪ اعرابي اُٿي ڪري عرض ڪيو: يا رسول الله صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ! اهي ڪنهن جي لاءِ آهن؟ پاڻ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن ارشاد فرمايو: ”اِهي اُن

فرمانِ مصطفيٰ صلى الله تعالیٰ عليه واله وسلم : جنهن مون تي جمعه جي ڏينهن ٻه سؤ ڀيرا درود پاڪ پڙهيو ان جا ٻه سؤ سالن جا گناهه معاف ڪيا ويندا.

جي لاءِ آهن، جيڪو سُٺي گفتگو ڪري، ڪاڏو ڪارائي، متواتر (يعني لاڳيتو) روزا رکي ۽ رات جو اُٿي ڪري الله عَزَّوَجَلَّ جي لاءِ نماز پڙهي جڏهن ماڻهو سُتل هجن.“ (سنن ترمذي ج4 ص237 حديث 2535)

حضور ﷺ گهڻي خاموشي وارا هئا

كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ طَوِيْلَ الصَّمْت. يعني: رسول الله صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ گهڻي خاموشي وارا هئا.

(شرح السنة للبغوي ج 7 ص 45 حديث 3589)

مُفَسّرِ شَهِير، حڪيم الامت حضرت مفتي احمد يار خان عَلَيْهِ رَحْمَةُ الْمَنَّانِ انهيءَ حديث پاڪ جي تحت فرمائن ٿا: خاموشي مان مراد آهي دنياوي ڪلام کان خاموشي، نه ته حضور اقدس صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن جي زبان مبارڪ الله (عَزَّوَجَلَّ) جي ذڪر ۾ مشغول رهندي هئي. ماڻهن سان ضرورت کان سواءِ ڪلام نه فرمائيندا هئا. هي ذڪر آهي جائز ڪلام جو، ناجائز ڪلام ته سڄي زندگي زبان مبارڪ تي آيو ئي نه. ڪوڙ، غيبت، چغلي وغيره سڄي عمر شريف ۾ هڪ دفعو به زبان مبارڪ تي نه آيا. حضور (صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ) سراپا حق آهن، پوءِ اوهان تائين باطل جي پهچ ڪيئن ٿئي ها؟ (مرأة المناجيح ج8 ص81)

ڳالهائڻ ۽ چپ رهڻ جا ٻه قسم

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ آهي: اِمْلَاءُ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِّنَ السُّكُوْتِ وَالسُّكُوْتُ خَيْرٌ مِّنْ اِمْلَاءِ الشَّرِّ. يعني چڱي ڳالهه چوڻ خاموشي کان

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللہُ تعالٰی علیہ واٰلہٖ وسلَّم : جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درود شريف نہ پڙهي تہ ان جفا ڪئي.

بهتر آهي ۽ خاموش رهڻ بُري ڳالهہ چوڻ ڪان بهتر آهي. (شعب الايمان ج 7 ص 58 حديث 4639) **حضرت سيدنا علي بن عثمان هجويري المعروف داتا گنج بخش** رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ "ڪَشف المَحجوب" ۾ فرمائن ٿا: ڪلام (يعني ڳالهائڻ) ٻن قسمن جو هوندو آهي. هڪ ڪلامِ حق ۽ ٻيو ڪلامِ باطل. اهڙي ئي طرح خاموشي بہ ٻن قسمن جي هوندي آهي: (1) بامقصد (مثلاً آخرت جي فڪر يا شرعي حڪمن تي غور و فڪر وغيره جي لاءِ) خاموشي (يعني چُپ رهڻ) (2) غفلت پري (يا مَعَاذَالله خراب تصور يا دنيا جي اجاين خيالن سان پرپور) خاموشي. هر شخص کي سڪوت (يعني خاموشي) جي حالت ۾ تمام چڱي طرح غور ڪري وٺڻ گهرجي تہ جيڪڏهن هن جو ڳالهائڻ حق آهي تہ ڳالهائڻ ان جي خاموشي ڪان بهتر آهي ۽ جيڪڏهن ان جو ڳالهائڻ باطل آهي تہ ان جي خاموشي ان جي ڳالهائڻ ڪان بهتر آهي. حضور داتا گنج بخش رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ گفتگو جي حق يا باطل هجڻ جي باري ۾ سمجهائڻ جي لاءِ هڪ حڪايت نقل ڪندي فرمائن ٿا: هڪ ڀيري حضرت سيدنا ابوبڪر شِبلي بغدادي عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْهَادِىْ بغداد شريف جي هڪ پاڙي مان گذرندي هڪ شخص کي ٻڌو، اُهو چئي رهيو هو: اَلسُّكُوْتُ خَيْرٌ مِّنَ الْكَلَامِ. يعني خاموشي ڳالهائڻ ڪان بهتر آهي. پاڻ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ جن انهيءَ کي فرمايو: "تنهنجي ڳالهائڻ ڪان تنهنجو خاموش رهڻ سٺو آهي ۽ منهنجو ڳالهائڻ خاموش رهڻ ڪان بهتر آهي."

(ماخوذ از ڪشف المحجوب ص402)

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم : ان شخص جو نڪ مٽيءَ ۾ ملي وڃي جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درود شريف نہ پڙهي.

فُحش ڳالهہ جي وصف

ڪيترا خوش نصيب آهن اُهي اسلامي ڀائر ۽ اسلامي ڀينرون، جيڪي صرف سُني گفتگو جي لاءِ ئي زبان کولين ٿا ۽ خوب خوب ”نيڪي جي دعوت“ ماڻهن تائين پهچائن ٿا. افسوس! اڄڪلهہ ماڻهن جون تمام گهڻ ڪچهريون اهڙيون ٿينديون هونديون جيڪي فُحش (يعني بي حيائي) جي ڳالهين کان پاڪ هجن، ايستائين جو مذهبي شڪل ۽ صورت وارا ماڻهو بہ ان کان بچي ناهن سگهندا. شايد انهن کي اها خبر ئي ناهي هوندي تہ بي حيائي جي ڳالهہ ڪنهن کي چوندا آهن! تہ ٻڌو: فحش ڳالهہ جي وصف هيءَ آهي: اَلتَّعۡبِيۡرُ عَنِ الۡاُمُوۡرِ الۡمُسۡتَقۡبَحَةِ بِالۡعِبَارَاتِ الصَّرِيۡحَةِ. يعني شرمناڪ ڪمَ (مثلاً گندن ۽ بُرن معاملن) جو کليل لفظن ۾ تذڪرو ڪرڻ. (احياءُ العلوم ج 3 ص151) تہ اُهي نوجوان جيڪي شهوت جي تسڪين جي لاءِ خوامخواهہ شادين جي خلوتن ۽ پردي ۾ رکڻ وارين ڳالهين جا قصا کولين ٿا، ۽ فُحش يعني بي حيائي جون ڳالهيون ڪرڻ وارا بلڪ صرف ٻُڌي ڪري دل بهلائڻ وارا، گنديون گاريون ڪڍڻ وارا، بي شرمي وارا اشارا ڪرڻ وارا، انهن گندن اشارن مان لطف وٺڻ وارا ۽ ”گندين لذتن“ کي حاصل ڪرڻ خاطر فلمون، ڊراما (انهن ۾ عام طور تي بي حيائي جي ڀرمار هوندي آهي) ڏسڻ وارا هڪ دل ڏڪائڻ واري روايت بار بار پڙهو ۽ خوفِ خدا کان ڏکي وڃو، جيئن تہ،

وات مان رت ۽ پونءِ وهي رهي هوندي

منقول آهي: چار قسم جا جهنمي جيڪي ٿهڪندڙ پاڻي ۽ باهه جي وچ ۾ ڀڄندا وتندا ويل ۽ ثُبُور (يعني هلاڪت) گهرندا هوندا، انهن مان هڪ اُهو شخص جو اُن جي وات مان رت ۽ پونءِ وهي رهي هوندي. جهنمي چوندا: هن بدبخت کي ڇا ٿيو جو اسان جي تڪليف ۾ اضافو ڪري رهيو آهي؟ چيو ويندو: ”هي بدبخت بُري ۽ خبيث (يعني گندي) ڳالهه ڏانهن متوجه ٿي ڪري انهيءَ مان لذت حاصل ڪندو هو، جيئن جِماع وغيره جي ڳالهين سان.“ (اتحاف السادة للزبيدي ج 9 ص187) غير عورتن يا اَمردن (خوبصورت ڇوڪرن) جي باري ۾ اچڻ وارن گندن وسوسن تي ڌيان ڄمائڻ، ڄاڻي واڻي ڪري بُرن خيالن ۾ پاڻ کي گُم ڪرڻ ۽ معاذالله ”گندي حرڪت“ جي تصور جي ذريعي لذت ڪٽڻ وارن کي بيان ڪيل روايت مان عبرت حاصل ڪرڻ گهرجي.

نہ وَسوَسے آئیں نہ مجھے گندے خیالات
دے ذِہن کا اور دل کا خدا! قُفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص٦٦)

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

ڪُتي جي شڪل وارو

حضرت سيدنا ابراهيم بن مَيْسَره رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَیْهِ فرمائن ٿا: ”فحش ڪلامي (يعني بي حيائي جون ڳالهيون) ڪرڻ وارو قيامت جي ڏينهن ڪتي جي شڪل ۾ ايندو. (اتحاف السادة للزبيدي ج 9 ص 190)

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہ وسلم : جنهن مون تي هڪ ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي ڏهه رحمتون موڪليندو آهي .

جنت حرام آهي

حضور تاجدارِ مدينہ، قرارِ قلب و سينہ، صاحبِ مُعطر پسينہ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جو فرمان باقرينہ آهي: ”انهيءَ شخص تي جنت حرام آهي، جيڪو فُحش گوئي (يعني بي حيائي جي ڳالهہ) کان ڪم وٺي ٿو. (الصمت لابن ابي الدنيا ج 7 ص 204 حديث 325)

ستن مدني گلن جو ”فاروقي گلدستو“

امير المُؤمِنِين، امامُ العَادِلين، مُتَمِّمُ الاَربَعِين، حضرت سيدنا عمر فاروق اعظم رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فرمائن ٿا: ۞ فضول ڳالهائڻ کان بچڻ واري کي حڪمت ۽ دانائي عطا ڪئي وڃي ٿي. ۞ فُضُول نگاهہ يعني ضرورت کان سواءِ هيڏانهن هوڏانهن ڏسڻ کان بچڻ واري کي خُشوع قلب (قلبي سُڪون) ۞ فضول طعام (يعني خوب پيٽ ڀري کائڻ يا بغير ڪنهن بُک جي صرف لذت جي لاءِ طرح طرح جون شيون کائڻ) ڇڏڻ واري کي عبادت ۾ لذت ڏني ويندي آهي ۞ فضول کِلڻ کان بچڻ واري کي رُعب ۽ دٻدٻو ڏنو ويندو آهي ۞ مذاق مسخري کان بچڻ واري کي ايمان جو نور نصيب ٿئي ٿو ۞ دنيا جي محبت کان بچڻ واري کي آخرت جي محبت ڏني وڃي ٿي ۞ ٻين جا عيب ڳولهڻ کان بچڻ واري کي پنهنجن عيبن جي اصلاح جي توفيق ملندي آهي.

(ماخوذ از المنبهات ص89)

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللّٰہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم : جنهن مون تي ڏهه ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي سؤ رحمتون موڪليندو آهي .

اي ڪاش! ائين ٿي وڃي...

هر اسلامي ڀاءُ ۽ اسلامي ڀيڻ هر مدني مهيني جي پهرين سومر شريف تي هن رسالي جي مطالعي جو معمول بڻائي وٺي، اِنْ شَآءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ پنهنجي دل ۾ حيرت انگيز تبديلي محسوس ڪندا. مدني انعام نمبر 45 ۽ 46 جي مطابق عمل، زبان جي حفاظت جو بهترين ذريعو آهي، تنهن ڪري فضول گوئي کان بچڻ جي عادت بڻائڻ جي لاءِ ضروري گفتگو بہ گهٽ لفظن ۾ اُڪلائي، ٻيو نہ تہ ڪجهہ نہ ڪجهہ اشاري سان ۽ لکي ڪري ڳالهائڻ جي ڪوشش ڪريو ۽ فضول (بيڪار) ڳالهہ وات مان نڪري وڃڻ جي صورت ۾ هڪدم هڪ يا ٽي ڀيرا درود شريف پڙهڻ جي عادت بڻائي وٺو.

هڪ صحابي جي جنتي هجڻ جو راز

اسان جا مٺا مٺا آقا، مڪي مدني مصطفيٰ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الله عَزَّوَجَلَّ جي عطا سان ماڻهن کي ڏسڻ سان ئي سڃاڻي وٺندا هئا تہ هي جنتي آهي يا دوزخي، بلڪ اچڻ واري جي پهرين کان ئي خبر پئجي ويندي آهي تہ اهو جنتي آهي يا دوزخي، جيئن تہ الله عَزَّوَجَلَّ جي محبوب، داناءِ غيوب صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن ارشاد فرمايو: جيڪو شخص سڀ کان پهريان هن دروازي مان داخل ٿيندو، اُهو جنتي هوندو. ايتري ۾ حضرت سيدنا عبدالله بن سلام رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ دروازي مان داخل ٿيا. ماڻهن اُنهن کي مبارڪباد ڏيندي

فرمانِ مصطفيٰ صلى الله تعالیٰ علیه واٰله وسلم: جنهن مون تي ڏينهن ۾ پنجاهه ڀيرا درود پاڪ پڙهيو قيامت جي ڏينهن مان ان سان مصافحو ڪندس .

پڇيو ته: آخر ڪهڙي عمل جي سبب اوهان کي اها سعادت ملي؟ سيدنا عبدالله بن سلام رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ جن فرمايو: منهنجو عمل ته تمام ئي ٿورو آهي ۽ جنهن جي آئون الله عَزَّوَجَلَّ کان اميد رکان ٿو، اها منهنجي سيني جي سلامتي ۽ بي مقصد ڳالهين کي ڇڏڻ آهي. (الصمت لابن ابي الدنيا ج7 ص86 رقم111)

هن حديث پاڪ جا لفظ ”سَلَامَةُ الصَّدْرِ“ يعني ”سيني جي سلامتي“ مان مراد دل جو لَغْوِيات (يعني بيهوده) ۽ حسد وغيره اَمراضِ باطنيه (باطني مرضن) کان پاڪ هجڻ ۽ دل ۾ ايمان جو مضبوط ۽ مستحڪم هجڻ آهي.

رفتار کا گُفتار کا کردار کا دے دے
ہر عُضو کا دے مجھ کو خدا قفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص٦٦)

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

فضول ڳالهين جا مثال

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ”فضول ڳالهيون“ جيتوڻيڪ گناهه ناهن، تڏهن به ان ۾ ڪا ڀلائي نه آهي. سبحٰن الله! حضرت سيدنا عبدالله بن سلام رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ کي زبانِ رسالت کان دنيا ۾ ئي جنت جي بشارت عنايت ٿي وئي! پاڻ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ ۾ هڪ خوبي اها به هئي جو ڪڏهن فضول ڳالهين ۾ نه پوندا هئا، جنهن ڪم سان واسطو نه هوندو هو، ان جي باري ۾ پڇندا به نه هئا، پر افسوس! اسان جو جن معاملن سان پري جو به تعلق نه هوندو

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالٰی علیہ واٰلہٖ وسلم: جيڪو مون تي هڪ ڀيرو درود پڙهندو آهي الله تعاليٰ ان جي لاءِ هڪ قيراط اجر لکندو آهي ۽ هڪ قيراط احد پهاڙ جيڏو آهي .

آهي، پوءِ بہ انهيءَ جي باري ۾ اجايا سوال ڪندا رهندا آهيون. مثلاً ۞ هي ڪيتري ۾ ورتو؟ هُو گهڻي ۾ مليو؟ فلاڻي جڳهہ پلاٽ جو ڇا اگهہ هلي رهيو آهي؟ ۞ ڪنهن جي گهر وياسين يا ڪنهن نئون گهر ورتو تہ سوال ٿيندو آهي: ڪيتري ۾ ورتو؟ گهڻا ڪمرا آهن؟ ڪرايو ڪيترو آهي؟ مالڪ مڪان ڪيئن آهي؟ (اهو سوال اڪثر معاذالله غيبت ۽ تهمت جو دروازو کولڻ جو سبب بڻجي وڃي ٿو، ڇاڪاڻ تہ ان جو جواب عام طور تي بنا اجازتِ شرعي ڪجهہ هن طرح گناهن ڀريو ملندو آهي تہ اسان جو مالڪ مڪان تمام سخت مزاج/ بي رحم/ بدمزاج/ ڪوچرو/ خر دماغ/ وائڙو/ ڪنجوس وغيره وغيره. ۞ اهڙي طرح جڏهن ڪو نئون دوڪان، ڪار يا اسڪوٽر وغيره خريد ڪري تہ بي سبب خريد ڪرڻ واري ڪان ان جو اگهہ، پائيداري، نقد، اوڌر، قسطن وغيره جي باري ۾ سوال ڪيا وڃن ٿا ۞ ويچارو مريض جنهن ڪان ڳالهايو بہ نہ ويندو آهي، ان ڪان بہ ڪجهہ بيمار پرسي ڪرڻ وارا نادان انسان جيئن تہ ”ڊاڪٽرن جا بہ ڊاڪٽر“ هجن، ائين پورو پورو حساب وٺندا ۽ سڄي تفصيل معلوم ڪندا آهن، ايستائين جو ايڪسري ۽ ليبارٽري جي ڪارڪردگي بہ حاصل ڪندا آهن ۽ جيڪڏهن آپريشن ٿيو هجي تہ بلا سبب سوالن جي ذريعي ٽانڪن جو تعداد بہ پڇي وٺندا آهن، ايستائين جو ”شرم جي جڳهہ“ جو مسئلو هجي، تڏهن بہ ڪجهہ بي شرم ان جي تفصيلي جانچ پڙتال ڪندي نٿا شرمائن. اهڙي طرح جي فضول

فرمانِ مصطفيٰ صلى الله تعالیٰ عليه واله وسلم :جنهن مون تي ڏهه ڀيرا صبح ۽ ڏهه ڀيرا شام درود پاڪ پڙهيو ته ان کي قيامت جي ڏينهن منهنجي شفاعت ملندي.

ڳالهين ۾ عورتون به مردن کان کنهن به طرح پوئتي نه ٿيون رهن. ❁ اونهاري يا سياري جي موسم ۾ ان جي ڪمي، واڌ جي موقعي تي بغير حاجت جي ڳالهيون ٿين ٿيون. مثلاً گرمي جي موسم ۾ ڪجهه ابو الفُضُول ”اُف! اُف!“ ڪندي چوندا: هڪ ته اڄڪلهه سخت گرمي آهي ۽ مٿان وري بجلي به بار بار هلي وڃي ٿي ❁ اهڙي طرح سياري ۾ اداڪاري سان ڳڙ ڏند وڄائيندي چوندا: اڄ ته تمام گهڻو سيءُ آهي ❁ جيڪڏهن برسات جو موسم آهي ته بلا ضرورت ان تي به تَبصِرو ڪيو وڃي ٿو. مثلاً اڄڪلهه ته بارشون ڏاڍيون ٿي رهيون آهن، هر پاسي پاڻي ڀينو آهي، انتظاميه گپ صاف ڪرائڻ جو خيال ئي نٿي ڪري وغيره وغيره. ❁ اهڙيءَ طرح ملڪي ۽ سياسي حالتن تي بنا اصلاح جي نيت جي اجايا تبصرا، مختلف سياسي پارٽين تي بي سبب تنقيدون ❁ ڪنهن شهر يا ملڪ جو سفر ڪيو آهي ته اُتي جي جبلن ۽ سبزه زارن جي غير ضروري منظر ڪشي، گهرن ۽ روڊن جي تفصيلن جو بلا ضرورت بيان وغيره وغيره، اها سڀ فضول گوئي نه آهي ته ٻيو ڇا آهي؟ جيتوڻيڪ اهو ياد رهي ته ذڪر ڪيل مٿين ڪمن جي باري ۾ جيڪڏهن اسين ڪنهن کي ڳالهيون ڪندي ڏسون ته پنهنجو پاڻ کي بدگماني کان بچايون، ڇاڪاڻ ته ڪڏهن ڪڏهن ظاهري دنياوي ڳالهيون به سٺي نيّت جي سبب ثواب جو باعث بڻجي وڃن ٿيون يا گهٽ ۾ گهٽ فضوليات نٿيون رهن.

فرمانِ مصطفيٰ صلى الله تعالىٰ عليه وآله وسلم: جيڪو مون تي هڪ ڀيرو درود پڙهندو آهي الله تعاليٰ ان جي لاءِ هڪ قِيراط اجر لکندو آهي ۽ هڪ قيراط احد پهاڙ جيڏو آهي .

فضول ڳالهائيندڙ جو ڪوڙن مبالغن جي گناه کان بچڻ مشڪل هوندو آهي

اهو ذهن ۾ رهي ته فضول ڳالهائڻ گناهه ناهي، پر فضول گوئي صرف اُن وقت آهي، جڏهن ته بغير ڪنهن ڪمي بيشي جي ۽ صحيح صحيح بيان ڪري. جيڪڏهن ڪوڙا مبالغا ڪيا ته گناهن جي ڪاهيءَ ۾ وجي ڪِريو! پريشاني جي ڳالهه هيءَ آهي ته اهڙي طرح جي گفتگو ڪي ماپي توري ڪري درست بيان ڪرڻ جو فضول گوئي جي حد کان اڳيان نه وڌي. اهو تمام مشڪل ڪم هوندو آهي. گهڻو ڪري ڪوڙيون ڳالهيون وڌائي ڪري بيان ٿي ئي ويندي يون آهن. فضول ڳالهائيندڙ اڪثر ڪري غيبتن، تهمتن، عيب دارين ۽ دل آزارين وغيره جي ڏبڻ ۾ به وڃي پوندو آهي، تنهن ڪري عافيت چُپ رهڻ ۾ ئي آهي جو "هڪ چُپ سو سُکَ".

ڪاش ڳالهائڻ کان پهرين ٿورو ترسي ڪري تورڻ جي سعادت ملي وڃي

واقعي جيڪڏهن ڪو انسان ڳالهائڻ کان پهرين "تورڻ" يعني غور ڪرڻ جي عادت بڻائي ته ان کي پنهنجون بيشمار فضول ڳالهيون پاڻ ئي محسوس ٿيڻ شروع ٿي وڃن. صرف "فضول ڳالهيون" هجن ته باوجود ان جي، ته گناهه ڪونهي، پر ڪيترن قسمن جا نقصان ان ۾ موجود آهن. مثلاً انهن ڳالهين ۾ زبان هلائڻ جي زحمت ٿيندي ۽ قيمتي وقت برباد ٿيندو آهي.

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم: جڏهن توهان مرسلين (عليهم السلام) تي درود شريف پڙهو ته مون تي به پڙهو بيشڪ آءُ سڀني جهانن جي ربّ جو رسول آهيان.

جيڪڏهن ايتري دير ذِڪرُ الله يا ديني مطالعو ڪيو وڃي يا ڪا سنت بيان ڪئي وڃي ته ثواب جو ڍير لڳي وڃي.

دهشت گردين جا فضول تذڪرا

اهڙي ئي طرح معاذالله ڪٿي دهشتگردي جو واقعو ٿي ويو ته بس ماڻهن کي فضول، بلڪ ڪن صورتن ۾ گناهن ڀري بحث جي لاءِ هڪ موضوع ئي هٿ اچي ويو! هر جڳهه انهيءَ جو تذڪرو، فضول قياس آرائيون، بي تُڪا تبصرا، اٽڪل سان ڪنهن پارٽي يا ليڊر وغيره تي تهمت لڳائي ڇڏڻ وغيره. اڪثر اها گفتگو ”فضول“ ئي نه، بلڪ ماڻهن ۾ خوف ۽ حِراس ڦهلجڻ جو سبب، افواهون ڦهلائڻ جو سبب ۽ هنگاما برپا ٿيڻ جو سبب به بڻجن ٿيون. ڌماڪن ۽ دهشتگردين جا واقعا ٻڌڻ ٻڌائڻ ۾ نفس کي بي انتها دلچسپي هوندي آهي. گهڻو ڪري چپن تي دعا جا لفظ هوندا آهن، پر دل جي گهرائين ۾ جوش ڏيارڻ واريون خبرون ٻڌڻ ٻڌائڻ جي ذريعي حَظ (يعني مزو ڪٽڻ) ۽ لطف وٺڻ جو جذبو لڪيل هوندو آهي. ڪاش! نفس جي انهيءَ شرارت کي سڃاڻيندي اسين دهشت گردين ۽ ڌماڪن جي ذڪر ۾ دلچسپي وٺڻ کي ڇڏي ڏيون. ها مظلومن جيان شهادت حاصل ڪرڻ وارن، زخمين ۽ متاثر ٿيندڙ مسلمانن جي همدردين، خدمتن ۽ امن ۽ سلامتي جي دعائن ڪان پاڻ کي نه روڪيون جو اهي ثواب جا ڪم آهن. بس جڏهن به اهڙي گفتگو

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالٰی علیہ والہٖ وسلم : توهان جتي بہ هجو مون تي درود پڙهو توهان جو درود مون وٽ پهچندو آهي .

ڪرڻ ٻڌڻ جي صورت پيدا ٿئي تہ پنهنجي دل تي غور ڪرڻ گهرجي تہ نيت ڇا آهي؟ جيڪڏهن سٺي نيت ڏسو تہ بهترين ۽ تمام بهترين آهي، پر ان قسم جي گفتگو جو مقصد سنسني (يعني خوف واري حالت) مان لطف وٺڻ ئي ڏٺو وڃي ٿو.

صديق اڪبر وات ۾ پٿر رکندا هئا

ياد رکو! زبان بہ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ جي عظيم نعمت آهي، ان جي باري ۾ بہ قيامت جي ڏينهن سوال ٿيڻو آهي، تنهنڪري ان جو هرگز اجايو استعمال نہ ڪيو وڃي. سيدنا صديق اڪبر رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ قطعي جنتي هجڻ جي باوجود زبان جي آفتن کان بيحد محتاط رهندا هئا، جيئن تہ "اِحياءُ العُلُوم" ۾ آهي: حضرت سيدنا ابوبڪر صديق رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ پنهنجي وات مبارڪ ۾ پٿر رکندا هئا، تہ جيئن ڳالهائڻ جو موقعو ئي نہ رهي.

(احياء العلوم ج 3، ص 137)

رکھ لیتے تھے پتّھر سُن ابو بکر دَہَن میں

اے بھائی! زباں پر تُو لگا قفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص٦٦)

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِيْب! صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

40 سالن تائين خاموشي جي مشق

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! جيڪڏهن اوهان واقعي خاموشي جي عادت بڻائڻ چاهيو ٿا تہ انهيءَ تي سنجيدگيءَ سان غور ڪرڻو پوندو ۽ خوب مشق ڪرڻي پوندي، نہ تہ معمولي ڪوشش سان

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالٰی علیہ واٰلہٖ وسلم : مون تي درود شريف جي ڪثرت ڪريو بيشڪ هي توهان جي لاءِ طهارت (يعني پاڪائي) آهي.

زبان تي قفلِ مدينہ لڳائڻ مشڪل آهي. زبان جي نامناسب استعمال جي تباھ ڪارين کان پاڻ کي ڊيڄاريندي خاموشي جي عادت ٻڌائڻ جي ڀرپور ڪوشش فرمايو. اِنْ شَآءَ الله عَزَّوَجَلَّ ڪاميابي اوهان جا قدم چُمندي، پر ڪوشش اِستِقامت سان ڪَڏ هئڻ گهرجي. اچو هڪ ڪوشش ڪرڻ واري جي اِستِقامت جي حڪايت ٻڌون ٿا. حضرت سيّدنا اَرطاه بن مُنذِر رَحمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَيۡهِ فرمائن ٿا: هڪ شخص چاليهن سالن تائين خاموش رهڻ جي ائين مشق ڪندو رهيو جو پنهنجي وات ۾ پٿر رکندو هو، ايستائين جو کائڻ يا پيئڻ يا سمهڻ کان علاوه اهو پٿر وات مان نہ ڪڍندو هو. (الصمت لابن ابي الدنيا ج 7 ص 256 رقم 438) ياد رهي! پٿر ايترو ننڍڙو نہ هجي جو نڙي کان هيٺ لهي وڃي ۽ ڪنهن وڏي مشڪل ۾ وجهي ڇڏي. ٻيو روزي جي حالت ۾ منهن ۾ پٿر نہ رکيو وڃي جو ان جي مٽي وغيره نڙيءَ ۾ وڃي سگهي ٿي.

گفتگو لکي ڪري محاسبو ڪرڻ وارا تابعي بزرگ

حضرت سيدنا رَبِيع بن خُثَيم عَلَيۡهِ رَحمَةُ اللهِ الۡكَرِيۡم جن ويهن سال تائين زبان سان دنياوي ڳالهہ نہ ڪئي. جڏهن صبح ٿيندو هو تہ قلم، مس ۽ ڪاغذ ڪٽي وٺندا هئا ۽ سڄو ڏينهن جيڪو ڳالهائيندا هئا، انهيءَ کي لکي وٺندا هئا ۽ شام جو (انهيءَ لکيل جي مطابق) پنهنجو محاسبو فرمائيندا هئا. (احياءُ العلوم ج3 ص137)

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالٰی علیہ واٰلہٖ وسلم : جنهن ڪتاب ۾ مون تي درود شريف لکيو ته جيستائين منهنجو نالو ان ڪتاب ۾ لکيل رهندو فرشتا ان جي لاءِ استغفار ڪندا رهندا.

ڳالهه ٻولهه جي محاسبي جو طريقو

پنهنجو "محاسبو" ڪرڻ مان مراد هِت هي آهي ته پنهنجي هر هر ڳالهه تي غور ڪري پنهنجو پاڻ کان پُڇا ڳاڇا (يعني جواب طلبي) ڪرڻ، مثلاً هيءَ ڳالهه ڇو ڪئي؟ هتي ڳالهائڻ جي ڪهڙي ضرورت هئي؟ هي گفتگو ايترن لفظن ۾ به اُڪلائي سگهجي پئي، پر ان ۾ هي هي لفظ وڌيڪ ڇو ڳالهايا؟ فلاڻي کي جيڪو جملو تو چيو، اُهو شرعي اجازت سان نه هو، بلڪ دل ڏکائيندڙ طنز هو، هن جي دل ڏکي هوندي. هاڻي هل توبهه به ڪر ۽ ان اسلامي ڀاءُ کان معافي به گهر، اُنهيءَ بينڪ ۾ ڇو وئين جڏهن ته خبر اٿئي ته اُتي فضول ڳالهيون به ٿين ٿيون ۽ فلاڻي فلاڻي ڳالهه ۾ تو ها ۾ ها ڇو ملائي هئي؟ اُتي توکي غيبت به ٻڌڻي پئجي وئي هئي، بلڪ تو غيبت ٻڌڻ ۾ دلچسپي به ورتي هئي. چڱو، پڪي توبهه ۽ اهڙين ڪچهرين کان پري رهڻ جو به عهد ڪر. اهڙي طرح سمجهدار ماڻهو پنهنجي گفتگو بلڪ روزمره جي سڀني معاملن جو محاسبو ڪري سگهي ٿو. ائين گناهه، بي احتياطيون، پنهنجون تمام گهڻيون ڪمزوريون ۽ خاميون سامهون اچي سگهن ۽ اصلاح جو سامان ٿي سگهي ٿو. دعوتِ اسلامي جي مدني ماحول ۾ محاسبي کي فڪرِ مدينه چوندا آهن ۽ دعوتِ اسلامي ۾ روزانو گهٽ ۾ گهٽ 12 منٽ فڪرِ مدينه ڪرڻ ۽ انهيءَ دوران مدني انعامات

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہ وسلم : مون تي ڪثرت سان درود شريف پڙهو بيشڪ توهان جو مون تي درودشريف پڙهڻ توهان جي گناهن جي لاءِ مغفرت آهي.

جو رسالو پڙهڻ جو ذهن ڏنو وڃي ٿو.

ذِکر و دُرُود ہر گھڑی وِردِ زَباں رہے
میری فُضُول گوئی کی عادت نکال دو (وسائلِ بخشش ص ۱۶۴)

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

عمر بن عبدالعزيز اوچنگارون ڏئي رُنا

حضرت سيدنا ابو عبدالله رَحْمَۃُ اللّٰہِ تَعَالٰی عَلَیْہِ فرمائن ٿا ته مون ٻڌو ته هڪ عالم صاحب حضرت سيدنا عمر بن عبدالعزيز رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ جي سامهون چوڻ لڳا: "خاموش عالِم" به ڳالهائڻ واري عالم وانگر ئي هوندو آهي. فرمايائون: آئون سمجهان ٿو ته ڳالهائڻ وارو قيامت جي ڏينهن چپ رهڻ واري عالم کان افضل هوندو، انهيءَ لاءِ جو ڳالهائڻ واري جو نفعو ماڻهن کي پهچي ٿو، جڏهن ته چپ رهڻ واري کي صرف ذاتي فائدو ملي ٿو. انهيءَ عالم صاحب چيو: "يا امير المؤمنين! ڇا توهان ڳالهائڻ جي فِتنن کان ناواقف آهيو؟" حضرت سيدنا عمر بن عبدالعزيز رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ اهو ٻڌي ڪري شديد (اوچنگارون ڏئي) رُنا.(الصمت لابن ابي الدنيا ج7 ص345 رقم 648) الله عَزَّوَجَلَّ جي انهن تي رحمت هجي ۽ انهن جي صدقي اسان جي بي حساب بخشش ٿئي. اٰمِین بِجاہِ النَّبِیِّ الْاَمِین صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم

حڪايت جي وضاحت

مٺا مٺا اسلامي ڀائر! اسان جي بزرگن جو احتياط ۽ خوفِ خدا جو جذبو مرحبا! جيتوڻيڪ انهيءَ ڳالھ ۾ ڪو شڪ ناهي

تہ محتاط ديني عالمن جو وعظ ۽ نصيحت فرمائڻ، شرعي حڪم ٻڌائڻ، مبلغن جو سنتن ڀريو بيان ڪرڻ، نيڪي جي دعوت ڏيڻ خاموشي جي مقابلي ۾ افضل ترين عمل آهي، پر ان عالم صاحب جو سيّدنا عمر بن عبدالعزيز رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ جي بارگاهہ ۾ نصيحت جي طور تي اهو عرض ڪرڻ تہ "ڇا اوهان ڳالهائڻ جي فتنن کان ناواقف آهيو؟" پنهنجي جڳهہ درست هو ۽ امير المؤمنين رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ جو خوفِ خدا کان زار زار روئڻ بہ انهيءَ عالمِ ربّاني جي ان جملي جي تہ تائين پهچڻ جي سبب هو. واقعي سنو ڳالهائڻ جيتوڻيڪ جو مخلوق جي لاءِ فائديمند آهي، پر خود ڳالهائڻ واري جي لاءِ انهيءَ ۾ ڪيترن فسادن جا خطرا بہ موجود آهن. مثلاً جيڪڏهن سنو مبلغ آهي تہ پنهنجي فصاحت ۽ بلاغت (يعني خوش بياني ۽ خوش ڪلامي واري گفتگو) ۽ گفتگو جي رواني تي ٻين جي طرفان ملڻ واري تعريف ۽ واهہ واهہ جي سبب يا صرف پنهنجي صلاحيت تي گهمنڊ (يعني غرور) جي ڪري يا پنهنجو پاڻ کي "ڪجهہ" سمجهڻ ۽ ٻين کي حقير ڄاڻڻ يا صرف نفسانيت جي سبب کان ٻين تي رعب ويهارڻ ۽ پنهنجي واهہ واهہ ڪرائڻ خاطر خوب محاورن ۽ بهترين جملن وغيره جون ترڪيبون ڪندو رهڻ، ۽ ان جي لاءِ اَدَق يعني مشڪل يا خوبصورت لفظ ڳالهائڻ وغيره وغيره جي فتنن ۾ ڦاسي سگهي ٿو. جيڪڏهن عربي ڳالهہ ٻولهہ تي

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم : جنهن مون تي جمعه جي ڏينهن ٻه سؤ ڀيرا درود پاڪ پڙهيو ان جا ٻه سؤ سالن جا گناهه معاف ڪيا ويندا.

مهارت هوندي ته ڳالهه ۽ بيانن ۾ پنهنجي عربي داني جو سِڪو ويهارڻ جي خاطر خوب عربي جملن وغيره جي استعمال جي فتني ۾ مبتلا ٿي سگهي ٿو. اهڙي ئي طرح جنهن جو آواز سٺو هجي، اهو به خطرن ۾ گِهريل رهندو آهي، ڇو جو ماڻهو اڪثر اهڙن جي تعريف ڪندا آهن، جنهن تي ”آڪڙجي“ ڪري اُن جو مغرور ٿي وڃڻ، سٺي آواز کي الله عَزَّوَجَلَّ جي عطا سمجهڻ جي بجاءِ پنهنجو ڪمال سمجهي ويهڻ وغيره غلطين جو خدشو رهي ٿو ته انهيءَ عالِم رباني جي ”ڳالهائڻ“ جي باري ۾ تنبيهه بجا آهي ۽ واقعي جيڪو مبلغ ذڪر ڪيل خراب صفتون رکي ٿو، ان جو ڳالهائڻ ان جي پنهنجي حق ۾ تمام وڏو فتنو ۽ آخرت جي بربادي جو سامان آهي، باوجود ان جي ته مخلوق کي اُن کان نفعو پهچندو هجي.

ڳالهه کي فضوليات کان پاڪ ڪرڻ جو بهترين نسخو

پنهنجي گفتگو ۾ ڪمي آڻڻ جا جيڪي واقعي خواهشمند آهن، انهن جي لاءِ پنهنجي ڳالهه جي تَنقِيح (يعني جاچ پڙتال) ڪرڻ ۽ پنهنجي گفتگو کي نامناسب يا ضرورت کان وڌيڪ لفظن ۽ مختلف خامين کان پاڪ ڪرڻ، ۽ نقصان وارين بلڪ فضوليات جي ملاوٽ کان بچائڻ جي لاءِ ”اِحياءُ العُلُوم“ مان هڪ بهترين نسخو پيش ڪجي ٿو، جيئن ته حُجَّةُ الاسلام حضرت سيدنا امام محمد بن محمد بن محمد غزالي عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْوَالِيْ جي

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم : جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درود شريف نه پڙهي ته ان جفا ڪئي.

فرمان والا شان جو خلاصو آهي ته گفتگو جا چار قسم آهن: ﴿1﴾ مڪمل نقصان واري ڳالهه ﴿2﴾ مڪمل فائديمند ڳالهه ﴿3﴾ اهڙي ڳالهه جيڪا نقصان واري به هجي ۽ فائديمند به ۽ ﴿4﴾ اهڙي ڳالهه جنهن ۾ نه فائدو هجي نه نقصان. بس پهرين قسم جي ڳالهه جيڪا ته مڪمل نقصان واري آهي، انهيءَ کان هميشه پرهيز ضروري آهي ۽ اهڙي طرح ٽين قسم واري ڳالهه جو، جنهن ۾ نقصان ۽ فائدو ٻئي آهن، ان کان به بچڻ لازمي آهي ۽ جيڪا چوٿين قسم جي آهي، اُها فضوليات ۾ شامل آهي جو ان جو نه ڪو فائدو آهي ۽ نه ئي ڪو نقصان. تنهن ڪري اهڙي ڳالهه ۾ وقت ضايع ڪرڻ به هڪ طرح جو نقصان ئي آهي. انهيءَ کان پوءِ صرف ٻي قسم ئي جي ڳالهه رهجي وڃي ٿي، يعني ڳالهين مان ٽي حصا (يعني 75%) ته قابلِ استعمال ناهن ۽ صرف هڪ حصو يعني 25% ڳالهه جيڪا ته فائديمند آهي، بس اُها ئي قابلِ استعمال آهي، پر ان قابلِ استعمال ڳالهه جي اندر ڳجهي قسم جي رياڪاري، بناوٽ، غيبت، ڪوڙين ڳالهين کي وڌائي ڪري بيان ڪرڻ، ”مان مان ڪرڻ جي آفت“ يعني پنهنجي فضيلت ۽ پاڪيزگي بيان ڪرڻ وغيره وغيره انديشا آهن. ۽ فائديمند گفتگو ڪندي ڪندي فضول ڳالهين ۾ وڃي پوڻ ۽ ان جي ذريعي وڏيڪ اڳيان وڌندي انهيءَ ۾ گناهه جو اِرتڪاب ٿي وڃڻ وغيره وغيره خدشا شامل آهن ۽ اها شموليت

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم : ان شخص جو نڪ مٽيءَ ۾ ملي وڃي جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درود شريف نه پڙهي.

(يعني شامل تيڻ) اهڙي پوشيده آهي، جنهن جو علم نٿو ٿئي، تنهنڪري انهيءَ قابلِ استعمال ڳالهه جي ذريعي به انسان خطرن ۾ گهريل رهي ٿو. (ملخص از احياء العلوم ج 3 ص138)

چُپ رہنے میں سو سکھ ہیں تو یہ تجرِبہ کرلے
اے بھائی! زَباں پر تو لگا قُفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص٦٦)

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

بي وقوف بغير سوچي ڳالهائيندو آهي

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! عقلمند پهرين ڳالهه کي توري ٿو، پوءِ وات مان ڳالهائي ٿو ۽ بيوقوف جيڪو ڪجهه دل ۾ آيو، ڳالهائيندو هليو وڃي ٿو، پوءِ ان جي سبب سان ڪيترو ئي ذليل ڇو نه ٿيڻو پوي. جيئن ته حضرت سيدنا حسن بصري عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْقَوِی فرمائن ٿا: ماڻهن ۾ مشهور هو ته عقلمند جي زبان ان جي دل جي پويان هوندي آهي. اهو ڳالهائڻ ڪان پهرين پنهنجي دل سان رجوع ڪندو آهي، يعني غور ڪندو آهي ته چوان يا نه چوان؟ جيڪڏهن فائدي واري هوندي آهي ته چوندو آهي، نه ته چُپ رهندو آهي. جڏهن ته بيوقوف جي زبان ان جي دل جي اڳيان هوندي آهي جو هيڏانهن يعني دل جي طرف رجوع ڪرڻ جي نوبت ئي نٿي اچي، بس جيڪو ڪجهه زبان تي آيو، چئي ڇڏي ٿو. (ملخص از تنبيه الغافلين ص115)

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالٰی علیہ والہٖ وسلم : جنهن مون تي درود پڙهڻ وساري ڇڏيو اهو جنت جو رستو ڀلجي ويو.

ڳالهائڻ کان پهرين تورڻ جو طريقو

پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! ياد رکو! اسان جا مٺي مٺي آقا مکي، مدني مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن ڪڏهن به پنهنجي زبانِ حق ترجمان مان ڪو فالتو لفظ ادا نه فرمايو ۽ نه ئي ڪڏهن ٺهڪ لڳايو. ڪاش اهي خاموشي ۽ زور سان نه کِلڻ جون سنتون به عام ٿي وڃن. اي ڪاش! اسان "ڳالهائڻ" کان پهرين "تورڻ" جا عادي بڻجي وڃون. تورڻ جو طريقو هي آهي ته ان کان پهرين جو لفظ زبان مان نڪرن، پنهنجي دل کان سوال ڪيو وڃي ته انهيءَ ڳالهائڻ جو مقصد ڇا آهي؟ ڇا مان ڪنهن کي نيڪيءَ جي دعوت ڏئي رهيو آهيان؟ ڇا اها ڳالهه جيڪا آئون چوڻ چاهيان ٿو، ان ۾ منهنجو يا ڪنهن ٻئي جو ڀلو آهي؟ منهنجي ڳالهه ڪٿي اهڙي مبالغي (يعني ڳالهه کي وڌائي چڙهائي بيان ڪرڻ) سان ڀريل ته ناهي، جيڪا مون کي ڪوڙ جي گناهه ۾ مبتلا ڪري ڇڏي. ڪوڙي مبالغي (يعني وڌاءُ) جو مثال ڏيندي صدرُ الشَّريعه، بدرُ الطَّريقه، حضرت علامه مولانا مفتي محمد امجد علي اعظمي عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْقَوِی فرمائن ٿا: "جيڪڏهن هڪ ڀيرو آيو ۽ چئي ڇڏيو ته هزار ڀيرا آيو ته ڪوڙو آهي." (بهارِ شريعت ج3 ص519) اهو به سوچي ته آئون ڪٿي ڪنهن جي ڪوڙي تعريف ته نه ڪري رهيو آهيان؟ ڪنهن جي غيبت ته نه پئي ٿئي؟ منهنجي هن ڳالهه سان ڪنهن جي دل ته نه ڏکي پوندي؟ ڳالهائي

فرمانِ مصطفيٰ صلى الله تعالىٰ عليه وآله وسلم : جنهن مون تي هڪ ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي ڏهه رحمتون موڪليندو آهي .

ڪري ندامت جي سبب رجوع ڪرڻ يا Sorry چوڻ جي نوبت تہ نہ ايندي؟ ٺُڪي ڪري چئڻ يعني جوش ۾ چيل ڳالهہ واپس تہ نہ ورتي پوندي؟ ڪٿي پنهنجو يا ڪنهن ٻئي جو راز ظاهر تہ نہ ڪري ويهندس؟ ڳالهائڻ کان پهرين ڳالهہ کي تورڻ ۾ جيڪڏهن اها ڳالهہ بہ سامهون آئي تہ هن ڳالهہ ۾ نہ نفعو آهي، نہ نقصان ۽ نہ ئي ثواب آهي نہ گناهہ، تڏهن بہ اها ڳالهہ چئي ڇڏڻ ۾ هڪ طرح جو نقصان ئي آهي، ڇاڪاڻ تہ زبان کي انهيءَ طرح جي فضول ۽ بي فائده گفتگو جي لاءِ زحمت ڏيڻ جي بدران جيڪڏهن لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ) چئي ڇڏجي يا درود شريف پڙهي وڃجي تہ يقينًا انهيءَ ۾ فائدو ئي فائدو آهي ۽ اهو پنهنجي قيمتي وقت جو بهترين استعمال آهي. اهڙي عظيم فائدي جو ضايع ٿيڻ بہ لازمًا نقصان ئي آهي.

ذِکر و دُرُود ہر گھڑی وِردِ زباں رہے
میری فُضُول گوئی کی عادت نِکال دو (وسائلِ بخشش ص ۱۶۴)

چپ رهڻ جو طريقو

پيارا اسلامي ڀائرو! فضول گوئي گناهہ نہ سهي، پر ان ۾ محروميون ۽ ڪافي نقصان موجود آهن، تنهن ڪري انهيءَ کان بچڻ بيحد ضروري آهي. ڪاش! ڪاش! اي ڪاش! خاموشي جي عادت بڻائڻ جي لاءِ زبان تي ”قفلِ مدينہ“ لڳائڻ جي سعادت ملي وڃي.

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تعالى عليه واله وسلم : جنهن مون تي ڏه ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي سؤ رحمتون موڪليندو آهي .

حڪايت: حضرت سيدنا **مُوَرِّق عِجْلي** رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْهِ **فرمائن ٿا ته** هڪ اهڙو معاملو جنهن کي آئون 20 سالن تائين حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو رهيس پر حاصل ڪري نه سگهيس، پر پوءِ به انهيءَ جي طلب نه ڇڏي. پڇيو ويو: اها خاص شيءِ ڪهڙي آهي؟ فرمايائون: ”خاموش رهڻ.“ (الزهد للامام احمد ص310 رقم 1762)

خاموشي جي طلبگار کي گهرجي ته زبان سان ڳالهائڻ بدران روزانو ٿوريون گهٽيون ڳالهيون لکي ڪري يا اشاري سان به ڪري وٺندو ڪري. اِنْ شَآءَالله عَزَّوَجَلَّ اهڙي طرح خاموشي جي عادت شروع ٿي ويندي. اَلْحَمْدُلِله عَزَّوَجَلَّ ”دعوتِ اسلامي“ جي طرفان نيڪ بڻجڻ جي عظيم نسخي ”مدني انعامات“ جو هڪ مدني انعام هي به آهي: ڇا اڄ اوهان زبان جو قُفلِ مدينه لڳائيندي فضول گوئي کان بچڻ جي عادت بڻائڻ جي لاءِ ڪجهه نه ڪجهه اشاري سان ۽ گهٽ ۾ گهٽ چار ڀيرا لکي ڪري گفتگو ڪئي؟ خاموشي جي عادت بڻائڻ جي ڪوشش جي دوران ائين به ٿي سگهي ٿو ته فضول گوئي کان بچڻ جي ڪوشش ۾ ڪجهه ڏينهن ڪاميابي ملي، پر پوءِ ڳالهائڻ جي عادت معمول جي مطابق ٿي وڃي. جيڪڏهن ائين ٿئي، ته به همت نه هاريو، بار بار ڪوشش ڪريو، جذبو سچو هوندو اِنْ شَآءَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ ڪاميابي ضرور حاصل ٿيندي. خاموشي جي عادت بڻائڻ جي مشق ڪرڻ جي دوران پنهنجو چهرو مسڪرائيندڙ رکڻ مناسب آهي، ته

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم :جنهن مون تي ڏينهن ۾ پنجاهه ڀيرا درود پاڪ پڙهيو قيامت جي ڏِينهن مان ان سان مصافحو ڪندس .

جيئن ڪنهن ڪي اهو نه لڳي ته اوهان ان ڪان ناراض آهيو، تڏهن ئي ته منهن ”سُڄيل“ آهي. خاموشي جي ڪوشش وارن ڏينهن ۾ ڪاوڙ وڌي سگهي ٿي، تنهنڪري جيڪڏهن ڪو اوهان جو اشارو نه سمجهي سگهي ته هرگز اُنهيءَ تي ڪاوڙ جو اظهار نه ڪريو، جو ڪٿي ناحق دل آزاري وغيره جو گناهه نه ڪري ويهو. اشاري وغيره سان گفتگو صرف انهن سان ئي مناسب رهي ٿي، جن سان اوهان جي ذهني هم آهنگي هجي، اجنبي يا ڌاريو ماڻهو ٿي سگهي ٿو ته اشاري وغيره جي گفتگو جي سبب اوهان ڪان ”ناراض“ ٿي وڃي، تنهنڪري انهيءَ سان ضرورتًا زبان سان ڳالهه ٻولهه ڪيو. بلڪ ڪيترين ئي صورتن ۾ زبان سان ڳالهائڻ واجب به ٿي وڃي ٿو. مثلاً ملاقاتي جي سلام جو جواب وغيره. ڪنهن سان ملاقات جي وقت سلام به اشاري سان نه زبان سان ڪرڻ سنت آهي. ائين ئي ڪير دروازو ڪڙڪائي (آواز) ڏي ۽ اندران پڇيو وڃي ڪير آهي؟ ته جواب ۾ ٻاهر وارو ”مدينه! ڪوليو“، ”آئون آهيان“ وغيره نه چوي، بلڪ سنت هيءَ آهي ته پنهنجو نالو ٻڌائي.

چڱي انداز تي سڏ ڪري ثواب ڪمايو

چپن سان ”شش شي“ جو آواز ڪڍي ڪري ڪنهن کي سڏڻ يا مُتَوَجِّه ڪرڻ سنو انداز ناهي. نالو معلوم هجڻ جي صورت ۾ ”مدينه!“ چئي ڪري به نه، بلڪ نالو يا ڪُنيَت سان سڏي جو

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم : جيڪو مون تي هڪ ڀيرو درود پڙهندو آهي الله تعاليٰ ان جي لاءِ هڪ قيراط اجر لکندو آهي ۽ هڪ قيراط احد پهاڙ جيڏو آهي .

سنت آهي. خصوصًا استنجا خانن ۾ گندي جڳهين تي ”مدينہ“ چئي ڪري سڏڻ کان بچڻ جي سخت ضرورت آهي. جيڪڏهن نالو معلوم نہ هجي تہ انهيءَ جڳهہ جي عرف جي مطابق مُهَذَّب انداز ۾ سڏيو وڃي، مثلاً اسان جي معاشري ۾ عام طور تي نوجوان کي ادا! ڀاءُ! وڏا ڀاءُ، ۽ وڏي عمر واري کي چاچا، سائين، بزرگو! وغيره چئي سڏيندا آهن. بهرحال، جڏهن بہ ڪنهن کي سڏيو وڃي تہ مؤمن جو دل خوش ڪرڻ جي ثواب جي نيّت سان گڏ سني ۾ سنو انداز هجي ۽ نالو بہ پورو ورتو وڃي. ٻيو موقعي جي مناسبت سان آخر ۾ لفظ ”ڀاءُ“ يا ”صاحب“ وغيره جو بہ اضافو ڪجي، حج ڪيو آهي تہ ”حاجي“ جو لفظ بہ شامل ڪيو وڃي. جنهن کي سڏيو وڃي، اُهو لَبَّيۡکَ (يعني آئون حاضر آهيان) چوي. اَلۡحَمۡدُللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ دعوتِ اسلامي جي مدني ماحول ۾ اڪثر ڪنهن جي سڏ تي جوابًا ”لَبَّيۡکَ“ چيو ويندو آهي، جيڪو تہ ٻڌڻ ۾ تمام ڀلو معلوم ٿئي ٿو. انهيءَ سان مسلمان جي دل ۾ خوشي پيدا ٿي سگهي ٿي. ٻيو صحابہ ڪرام عَلَيۡهِمُ الرِّضۡوَان جو شهنشاهِ خير الانام صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي ياد فرمائڻ (يعني سڏڻ) تي ”لَبَّيۡکَ“ سان گڏ جواب ڏيڻ حديثن ۾ بيان ٿيل آهي. انهيءَ کان علاوه هڪ ولي الله جي فعل سان بہ ان جو ثبوت ملي ٿو، جيئن تہ ڪروڙين حَنبلين جي عظيم پيشوا حضرت سيدنا امام احمد بن حنبل رَحۡمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيۡهِ کان

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم :جنهن مون تي ڏهه ڀيرا صبح ۽ ڏهه ڀيرا شام درود پاڪ پڙهيو ته ان کي قيامت جي ڏينهن منهنجي شفاعت ملندي.

مسئلو پڇڻ جي لاءِ جڏهن ڪو پنهنجي طرف مُتَوَجِّه ڪندو هو ته اڪثر ”لَبَّيْڪ“ فرمائيندا هئا. (مناقب الامام احمد بن حنبل للجوزي ص298)

مسنون دعائن جي مشهور ڪتاب ”حِصن حَصِين“ ۾ آهي: جڏهن ڪو شخص توکي سڏي ته جواب ۾ چئو: لَبَّيْڪ

(حِصن حصين ص104)

خاموشي جي برڪت جون ٿي مدني بهارون

﴿1﴾ خاموشي جي برڪت سان ديدارِ مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ

هڪ اسلامي ڀيڻ جي تحرير جو خلاصو آهي: ”دعوتِ اسلامي جي اشاعتي اداري مكتبة المدينه جي طرف ڪان جاري ڪيل خاموشي جي اهميت تي مشتمل سنتن ڀريي بيان جي ڪيسٽ ٻڌي ڪري مون زبان جي قُفلِ مدينه جي ترڪيب شروع ڪئي، يعني خاموشي جي عادت بڻائڻ جو سلسلو ڪيو. ٽن ئي ڏينهن ۾ مون کي اندازو ٿي ويو ته پهرين آئون ڪيتري قدر فالتو ڳالهيون ڪندي هيس! اَلْحَمْدُلِلّٰهِ عَزَّوَجَلَّ خاموشي جي برڪت سان مون کي سنا سنا خواب نظر اچڻ لڳا. فضول گوئي ڪان بچڻ جي ڪوشش جي ٽين ڏينهن مون مكتبة المدينه جي جاري ڪيل سنتن ڀريي بيان جي هڪ وڊيڪ آڊيو ڪيسٽ نالي ”اطاعت کسے کہتے ہیں“ ٻڌي. رات جڏهن سُتيس ته اَلْحَمْدُلِلّٰهِ عَزَّوَجَلَّ ڪيسٽ ۾ بيان ڪيل هڪ واقعو مون کي خواب ۾ ڏسڻ لڳو! جنگ جو نقشو هو، سرڪارِ مدينه صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ دشمن جي

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم: جيڪو مون تي هڪ ڀيرو درود پڙهندو آهي الله تعاليٰ ان جي لاءِ هڪ قيراط اجر لکندو آهي ۽ هڪ قيراط احد پهاڙ جيڏو آهي .

جاسوسي جي لاءِ حضرت سيدنا حُذَيفہ رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ کي روانو ڪن ٿا، اهي ڪافرن جي خيمن وٽ پهچن ٿا تہ انهن کي ڪافرن جو سردار حضرت ابوسُفيان (جيڪي اجا تائين مسلمان نہ ٿيا هئا) بيٺل نظر اچن ٿا. بهترين موقعو ڄاڻندي سيدنا حُذَيفہ رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ ڪمان تي تير چاڙهي وٺن ٿا تہ انهن کي ٻنهي جهانن جي سرڪار صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جو حڪم ياد اچي ٿو، (جنهن جو مفهوم آهي: ڪا ڇيڙ ڇاڙ نہ ڪجانءِ) اهڙي طرح پنهنجي مدني امير جي اطاعت ڪندي تير هلائڻ ڪان باز رهن ٿا. پوءِ حاضر ٿي ڪري تاجدارِ رسالت صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي خدمت بابرڪت ۾ ڪارڪردگي پيش ڪن ٿا. اَلْحَمْدُللهِ عَزَّوَجَلَّ مون کي هن خواب ۾ سرڪارِ مدينہ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ ۽ ٻن صحابہ ڪرام رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْهُمَا جي خوب واضح طور تي زيارت نصيب ٿي، باقي سڀ منظر چٽا نظر نہ اچي رهيا هئا.“ وڌيڪ لکيو آهي: ”اَلْحَمْدُللهِ عَزَّوَجَلَّ صرف ٽن ڏينهن جي فضول گوئي کان بچڻ جي ڪوشش سان مون تي ٻنهي جهانن جي آقا صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جو تمام وڏو ڪرم ٿي ويو، بس منهنجي تمنا آهي تہ ڪڏهن بہ منهنجي زبان مان ڪو فالتو لفظ نہ نڪري. اوهان دعا ڪريو تہ آئون پنهنجي ان ڪوشش ۾ ڪامياب ٿي وڃان.“

خاص طور تي اسلامي ڀينرن کي هن خوش نصيب اسلامي ڀيڻ تي ڪافي رشڪ اچي رهيو هوندو. ڪنهن اسلامي ڀيڻ جو

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم: جڏهن توهان مرسلين (عليهم السلام) تي درود شريف پڙهو ته مون تي به پڙهو بيشڪ آءُ سڀني جهانن جي ربّ جو رسول آهيان.

خاموشي اختيار ڪرڻ واقعي تمام وڏي ڳالهه آهي، ڇوته مردن جي مقابلي ۾ عام طور تي عورتون وڌيڪ ڳالهائينديون آهن.

اللہ زباں کا ہو عطا قفلِ مدینہ

میں کاش! زباں پر لوں لگا قفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص٦٦)

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

﴿2﴾ علائقي ۾ مدني ماحول بڻائڻ ۾ خاموشي جو ڪردار

هڪ اسلامي ڀاءُ سگِ مدينه عُفِيَ عنه کي جيڪو خط موڪليو، ان جو خلاصو آهي ته: ”دعوتِ اسلامي جي سنتن ڀريي اجتماع ۾ خاموشي جي باري ۾ سنتن ڀريو بيان ٻڌڻ کان پهرين مدني ماحول سان وابسته هجڻ جي باوجود آئون تمام گهڻو فضول ڳالهائيندڙ هئس، درود شريف جي ڪا خاص ڪثرت نه هئي. جڏهن کان چُپ رهڻ جي ڪوشش شروع ڪئي آهي، روزانو هڪ هزار درود شريف پڙهڻ نصيب ٿي رهيو آهي، نه ته منهنجو انمول وقت هيڏانهن هوڏانهن جي فضول بحثن ۾ برباد ٿي ويندو هو. ٻارهن ڏينهن ۾ پڙهيل ٻارهن هزار درود شريف جو ثواب اوهان کي تحفةً پيش (يعني ايصالِ ثواب) ڪريان ٿو. وڌيڪ عرض آهي ته منهنجي گهڻو ڳالهائڻ واري طبيعت جي سبب ٿيڻ واري ڪَج بحثي (يعني اُبتين سبتين ڳالهين) جي نحوست سان اسان جي ذيلي حلقي ۾ دعوتِ اسلامي جي مدني ڪم کي به نقصان پهچي ويندو هو. گذريل ڏينهن ۾ اسان جي حلقي ۾

فرمانِ مصطفيٰ صلى الله تعالى عليه واله وسلم : توهان جتي بہ هجو مون تي درود پڙهو توهان جو درود مون وٽ پهچندو آهي .

هڪبئي جو ذاتي اختلاف ختم ڪرڻ جي لاءِ مدني مشورو ٿيو. وڏي حيرت جي ڳالھہ هي تہ منهنجي خاموشي جي سبب اَلْحَمْدُلِلّٰهِ عَزَّوَجَلَّ سڄو جهڳڙو آسانيءَ سان ختم ٿي ويو. اسان جي ”نگران پاڪ“ خوشيءَ جو اظهار ڪندي مون سان بي تڪلفي ۾ ڪجھہ ائين فرمايو: ”مون کي ڏاڍو ڏُک لڳي رهيو هو تہ شايد اوهان بحث شروع ڪندا ۽ ڳالھہ جو ڳالهوڙو بڻجي ويندو، پر اوهان جي خاموشي اپنائڻ جي نعمت اسان کي راحت بخشي.“ اصل ۾ ڳالھہ هيءَ آهي جو ان کان پهرين مون نالائق جي فضول بحث ۽ بڪ بڪ جي بُري عادت جي سبب ”مدني مشوري“ وغيره جو ماحول خراب ٿي ويندو هو.

مدني ڪمن جي لاءِ مدني هٿيار

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ڏٺو اوهان؟ فضول ڳالهين کان بچڻ مدني ڪمن جي لاءِ ڪيتري قدر مفيد آهي. تنهن ڪري جيڪو سنتن جو مبلغ آهي تہ انهيءَ کي تہ هر حال ۾ سنجيده ۽ ڪم گو (گهٽ ڳالهائڻ وارو) هجڻ گهرجي. جيڪو بڙ بڙ ڪندڙ، گهڻو ڳالهائڻ وارو، بين جي ڳالھہ ڪٽڻ وارو، هر هر وچ ۾ ڳالهائڻ وارو، ڳالھہ ڳالھہ تي بحث ۽ تڪرار ڪرڻ ۽ ”وار جي کل لاهڻ“ (يعني نوڙي مان نانگ ناهڻ) وارو هجي، ان جي سبب کان دين جي ڪم کي نقصان پهچڻ جو سخت انديشو رهي ٿو، چاڪاڻ تہ خاموشي جيڪا شيطان کي ماري ڀڄائڻ جو ”مدني هٿيار“ آهي،

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم : مون تي درود شريف جي ڪثرت ڪريو بيشڪ هي توهان جي لاءِ طهارت (يعني پاڪائي) آهي.

انهيءَ ڪان هي بدنصيب محروم آهي. حضرت سيدنا ابوذر غِفاري رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ کي وصيت ڪندي تاجدارِ رسالت، مصطفيٰ جانِ رحمت صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جن فرمايو: ”خاموشي جي ڪثرت کي لازم ڪري وٺو جو انهيءَ سان شيطان دفع ٿيندو ۽ توهان کي دين جي ڪمن ۾ مدد ملندي.“ (شعب الايمان ج 4 ص242 حديث 4942)

اللہ اِس سے پہلے ایماں پہ موت دے دے
نقصاں مرے سبب سے ہو سنّتِ نبی کا (وسائلِ بخشش ص۱۰۸)

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

﴿3﴾ گهر ۾ مدني ماحول بڻائڻ ۾ خاموشي جو ڪردار

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! بغير ضرورت جي ڳالهه، کِل مذاق ۽ بد زباني جون عادتون ڪڍي ڇڏڻ سان گهر ۾ به توهان جو وقار بلند ٿيندو ۽ جڏهن گهر جا ڀاتي اوهان جي سنجيدگي کان متاثر ٿيندا ته انهن تي اوهان جي ”نيڪي جي دعوت“ تمام جلد اثر ڪندي ۽ گهر ۾ مدني ماحول نه هوندو ته ناهڻ ۾ آساني ٿي ويندي. جيئن ته دعوتِ اسلامي جي سنتن ڀريي اجتماع ۾ خاموشي جي اهميت تي ڪيل هڪ سنتن ڀريو بيان ٻڌي ڪري هڪ اسلامي ڀاءُ جيڪا تحرير ڏني، انهيءَ جو خلاصو آهي: ”سنتن ڀريي بيان ۾ ڏنل هدايت جي مطابق اَلْحَمْدُلِلّٰہ عَزَّوَجَلَّ مون فضول ڳالهائيندڙ شخص خاموشي جي عادت بڻائڻ جي ڪوشش شروع ڪري ڇڏي آهي. سبحٰن الله! انهيءَ جو مون کي تمام

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم : جنهن ڪتاب ۾ مون تي درود شريف لکيو ته جيستائين منهنجو نالو ان ڪتاب ۾ لکيل رهندو فرشتا ان جي لاءِ استغفار ڪندا رهندا.

گهڻو فائدو ٿي رهيو آهي. منهنجي ابو الفُضُول هئڻ جي ڪري گهر جا فرد مون کان بدظن هئا، پر جڏهن کان چُپ رهڻ شروع ڪيو آهي، گهر ۾ منهنجي "اهميت" وڌي وئي آهي ۽ خاص ڪري منهنجي پياري پياري ماءُ جيڪا مون کان اڪثر بيزار رهندي هئي، هاڻي بيحد خوش ٿي وئي آهي، ڇوته پهرين آئون تمام "ڳالهائو" هئس، تنهن ڪري منهنجون سنيون ڳالهيون به بي اثر ٿي وينديون هيون، پر هاڻي جڏهن آئون امان سائڻ کي جڏهن ڪا به سنت وغيره ٻڌايان ٿو ته نه صرف دلچسپي سان ٻُڌي ٿي، بلڪ عمل ڪرڻ جي به ڪوشش ڪندي آهي.

بڑھتا ہے خَموشی سے وقار اے مرے پیارے
اے بھائی! زباں پر تُو لگا قفلِ مدینہ (وسائلِ بخشش ص٦٦)

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

"يا خدا! اسان کي متقي ٻڻاءِ" جي اوٽيهہ اکرن جي نسبت سان گهر ۾ مدني ماحول ٻڻائڻ جا 19 مدني گل

﴿1﴾ گهر ۾ ايندي ويندي بلند آواز سان سلام ڪريو .

﴿2﴾ والد يا والده کي ايندو ڏسي ڪري تعظيمًا اٿي بيهو .

﴿3﴾ ڏينهن ۾ گهٽ ۾ گهٽ هڪ ڀيرو اسلامي ڀاءُ والد صاحب ۽ اسلامي ڀينرون ماءُ جا هٿ ۽ پير چمن.

﴿4﴾ والدين جي سامهون آواز هلڪو رکو، انهن سان اکيون هرگز نه ملايو. نظر جهڪائي ڳالهه ٻولهه ڪيو.

﴿5﴾ سندن سونپيل هر اهو ڪم جيڪو خلافِ شرع نه هجي فورًا

ڪري ڇڏيو .

﴿6﴾ سنجيدگي اپنايو، گهر ۾ تون تون، مان مان، اڙي، اوئي، ۽ مذاق مسخري ڪرڻ، ڳالهه ڳالهه تي ڪاوڙ ڪرڻ، ڪاڏي مان عيب ڪڍڻ، ننڍن ڀائرن ڀينرن کي دڙڪا ڏيڻ، مارڻ گهر جي وڏن سان الجهڻ، بحث وغيره ڪرڻ جون جيڪڏهن اوهان جون عادتون هجن ته بلڪل رويو تبديل ڪيو، ۽ هر هڪ کان معافي وٺو.

﴿7﴾ گهر ۽ ٻاهر هر جڳهه اوهان سنجيدا ٿي ويندا ته ان شاءَالله عَزَّوَجَلَّ گهر جي اندر به ضرور ان جون برڪتون ظاهر ٿينديون.

﴿8﴾ ماءُ بلڪ چاهي ٻارن جي ماءُ هجي ان کي، گهر (۽ ٻاهر) جي هڪ ڏينهن جي ٻار کي توهان چئي ڪري ئي مخاطب ٿيو.

﴿9﴾ پنهنجي محلي جي مسجد جي سومهڻي جي جماعت جي وقت کان وٺي ڪري ٻن ڪلاڪن جي اندر سمهي پئو، ڪاش! تَهَجُّد ۾ اک کلي وڃي نه ته گهٽ ۾ گهٽ فجر جي نماز ته بآساني (مسجد جي پهرين صف ۾ باجماعت) مُيسر ٿي وڃي ۽ پوءِ ڪم ڪار ۾ به سستي نه ٿئي .

﴿10﴾ گهر جي ڀاتين ۾ جيڪڏهن نماز جي سستي، بي پردگي، فلمن، ڊرامن ۽ گانن باجن جو سلسلو هجي ۽ جيڪڏهن اوهان سر پرست نه آهيو ۽ توهان کي غالب گمان آهي ته اوهان جي نه ٻڌي ويندي ته بار بار ٽوڪڻ بدران، سيني کي نرميءَ سان

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم : جيڪو مون تي جمعي جي ڏينهن درود شريف پڙهندو آءُ قيامت جي ڏينهن ان جي شفاعت ڪندس.

مڪتبة المدينه جون جاري ٿيل سنّتن ڀرين بيانن جون آڊيو ڪيسٽيون ٻڌايو، آڊيو وڊيو سي ڊي ٻڌرايو ڏيکاريو، مدني چينل بہ ڏيکاريو اِن شآءالله عَزَّوَجَلَّ ”مدني نتيجا“ حاصل ٿيندا.

﴿11﴾ گهر ۾ ڪيتريون ئي ڇڙٻون ملن بلڪ مار بہ کائڻي پوي، صبر، صبر ۽ صبر ڪريو، جيڪڏهن توهان زبان دراز ڪندؤ تہ ”مدني ماحول“ ٺهڻ جي ڪا اميد ناهي بلڪ مزيد بگاڙ پيدا ٿي سگهي ٿو تہ هروڀرو سختيءَ سان اڪثر شيطان ماڻهن کي ضدي بڻائي ڇڏيندو آهي.

﴿12﴾ مدني ماحول بڻائڻ جو هڪ بهترين ذريعو هي بہ آهي تہ گهر ۾ روزانو فيضانِ سنّت جو درس ضرور ضرور ڏيو يا ٻڌو .

﴿13﴾ پنهنجي گهر وارن جي دنيا ۽ آخرت جي بهتري لاءِ دل سوزي سان دعا بہ ڪندا رهو فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم آهي: اَلدُّعَاءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ يعني دعا مومن جو هٿيار آهي .

(المستدرڪ للحاڪم ج 2 ص 162 حديث 1855)

﴿14﴾ ساهرن ۾ رهڻ واريون جتي گهر جو ذڪر آهي اتي ساهرن ۽ جتي والدين جو ذڪر آهي اتي سَس ۽ سُهري سان اهوئي حُسن سلوڪ بجا آڻين جڏهن تہ ڪو مانعِ شرعي نہ هجي. ها هي احتياط ضروري آهي تہ ننهن سهري جا هٿ پير نہ چمي، ائين نياڻو بہ سس جا .

﴿15﴾ مسائل القرآن ص 290 تي آهي هر نماز ڪان پوءِ هيٺ ڏنل

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ واٰلہٖ وسلم : جنهن مون تي جمعه جي ڏينهن ٻه سؤ ڀيرا درود پاڪ پڙهيو ان جا ٻه سؤ سالن جا گناهه معاف ڪيا ويندا.

دعا اول ۽ آخر درود شريف سان هڪ ڀيرو پڙهي وٺو اِنْ شَآءَ الله عَزَّوَجَلَّ ٻار ٻچا سنّتن جا پابند ٿيندا ۽ گهر ۾ مدني ماحول ٺهندو . دعا هي آهي: (اَللّٰهُمَّ) رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيّٰتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَّاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِيْنَ اِمَامًا (1) (''اَللّٰهُمَّ'' قراني آيت جو حصو نه آهي)

﴿16﴾ نافرمان ٻار يا وڏو جڏهن ستل هجي ته 11 يا 21 ڏينهن ان جي سيرانديءَ کان بيهي ڪري هيٺ ڏنل آيتون صرف هڪ ڀيرو ايتري آواز سان پڙهو جو ان جي اک نه کلي (مدت 11 کان 21 ڏينهن) بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ط بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَّجِيْدٌ ﴿21﴾ فِيْ لَوْحٍ مَّحْفُوْظٍ ﴿22﴾ (2) (اول ۽ آخر هڪ دفعو درود شريف) ياد رهي! وڏو نافرمان هجي ته ان جي ننڊ جي وقت وظيفو پڙهڻ سان جاڳڻ جو انديشو آهي خاص ڪري ان وقت جڏهن ان جي ننڊ گهري نه هجي ۽ اها خبر پوڻ مشڪل هجي ته صرف اکيون بند آهن يا سمهي رهيو آهي، تنهنڪري جتي فِتني جو خوف هجي اتي اهو عمل نه ڪيو وڃي خاص ڪري زال پنهنجي مڙس تي اهو عمل نه ڪري.

﴿17﴾ ۽ نافرمان اولاد کي فرمانبردار بڻائڻ لاءِ مراد پوري ٿيڻ تائين فجر نماز کان پوءِ آسمان ڏانهن رخ ڪري ''ياشهيد'' 21

---

(1) **ترجمو ڪنزالايمان**: اي اسان جا رب اسان کي ڏي اسان جي زالن ۽ اسان جي اولاد مان اکين جي ٿڌائي ۽ اسان کي پرهيزگارن جو اڳواڻ بڻاءِ - (پ 19 الفرقان 74)

(2) **ترجمو ڪنزالايمان**: بلڪ اهو ڪمال شرف وارو قرآن آهي لوح محفوظ ۾. (پ 30 البروج 21،22)

فرمانِ مصطفيٰ صلى الله تعالیٰ علیه واٰله وسلم : جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درود شريف نہ پڙهي تہ ان جفا ڪئي.

پيرا پڙهو (اول ۽ آخرهڪ ڀيرو درود شريف پڙهو)

﴿18﴾ مدني انعامات مطابق عمل جي عادت بڻايو ۽ گهر جي جنهن فرد جي دل ۾ نرمي ڏسو ان ۾ ۽ اوهان جيڪڏهن پيءُ آهيو تہ اولاد ۾ نرمي ۽ حڪمت عملي سان مدني انعامات جو نفاذ ڪريو الله عَزَّوَجَلَّ جي رحمت سان گهر ۾ مدني انقلاب برپا ٿي ويندو .

﴿19﴾ پابندي سان هر مهيني گهٽ مان گهٽ ٽي ڏينهن جي سنتن جي تربيت جي مدني قافلي ۾ عاشقان رسول سان گڏ سنتن ڀريو سفر ڪيو، ۽ گهر وارن جي لاءِ دعا بہ ڪيو، مدني قافلي ۾ سفر جي برڪت سان بہ گهرن ۾ مدني ماحول بڻجڻ جون مدني بهارون ٻڌڻ لاءِ ملن ٿيون .

مٺامٺا اسلامي ڀائرو ! بيان کي ختم ڪندي سنّت جي فضيلت ۽ ڪجھ سنّتون ۽ آداب بيان ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪيان ٿو، تاجدار رسالت، شهنشاهِ نُبُوَّت، مصطفيٰ جانِ رحمت صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمان جنّت نشان آهي: جنهن منهنجي سنّت سان محبت ڪئي ان مون سان محبت ڪئي ۽ جنهن مون سان محبت ڪئي اهو جنّت ۾ مون سان گڏ هوندو. (ابن عساكر ج 9 ص 343)

سینہ تری سنّت کا مدینہ بنے آقا
جنت میں پڑوسی مجھے تم اپنا بنانا

صَلُّوا عَلَى الحَبِيب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

”مِسواڪ ڪرڻ سنت مبارڪ آهي“ جي ويهه اکرن جي نسبت سان مِسواڪ جا 20 مدني گل

پهرين ٻه **فرمان مصطفيٰ** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ملاحظه فرمايو: ۞ ٻه رڪعتون مِسواڪ (يعني ڏندڻ) ڪري پڙهڻ بغير مِسواڪ جي 70 رڪعتن ڪان افضل آهن . (الترغيب والترهيب ج 1 ص 102 حديث 18) ۞ مِسواڪ جو استعمال پاڻ تي لازم ڪري ڇڏيو ڇو ته هي وات جي صفائي ۽ ربّ تعاليٰ جي رضا جو سبب آهي . (مسند امام احمد بن حنبل ج 2 ص 438 حديث 5869) ۞ **دعوت اسلامي** جي اشاعتي اداري **مكتبة المدينه** جي شايع ٿيل ڪتاب ”**بهارِ شريعت**“ جلد پهريون صفحي 288 صدرُ الشّريعه، بدرُ الطريقه، حضرت علامه مولانا مفتي امجد علي اعظمي عليه رحمةُ الله القوي لکن ٿا، مشائخ ڪرام فرمائن ٿا: جيڪو شخص مِسواڪ جو عادي هوندو ته مرڻ وقت ان کي ڪلمو پڙهڻ نصيب ٿيندو، ۽ جيڪو آفيم کائي ٿو ان کي ڪلمو نصيب نه ٿيندو ۞ حضرت سيدنا ابن عباس رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنۡهُ کان روايت آهي ته مِسواڪ ۾ ڏهه خوبيون آهن: وات کي صاف ڪري ٿو، مهارن کي مضبوط ڪري ٿو، نظر تيز ڪري ٿو، بلغم ختم ڪري ٿو، وات جي ڌپ ختم ڪري ٿو، سنت جي موافق آهي، فِرشتا خوش ٿين ٿا، ربّ عَزَّوَجَلَّ راضي ٿئي ٿو، نيڪي وڌائيندو ۽ معدي کي درست ڪندو آهي . (جمع الجوامع للسيوطي ج 5 ص 249 حديث 14867) ۞ حضرت سيّدنا عبدالوَهّاب شَعراني قُدِّسَ سِرُّهُ النّوراني نقل ڪن ٿا: هڪ ڀيري حضرت سيّدنا ابوبڪر شِبلي بغدادي

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللّٰہ تعالٰی علیہ واٰلہٖ وسلّم : ان شخص جو نڪ مٽيءَ ۾ ملي وڃي جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درود شريف نہ پڙهي.

عَلَيۡهِ رَحۡمَةُ اللّٰهِ الۡهَادِی کي وضو ڪندي وقت مِسواڪ جي ضرورت ٿي، تلاش ڪيائون پر نہ ملي، لٰهٰذا هڪ دينار (يعني سون جي هڪ اشرفي) ۾ مِسواڪ خريد ڪري استعمال فرمائي، ڪجھ ماڻهن چيو: هي تہ اوهان گهڻو خرچ ڪري وڌو! ايتري مهانگو مسواڪ بہ خريد ڪيو ويندو آهي؟ فرمايائون: بيشڪ هي دنيا ۽ ان جون تمام شيون الله عَزَّوَجَلَّ وٽ مڇر جي پر برابر بہ حيثيت ناهن رکنديون، جيڪڏهن قيامت جي ڏينهن الله عَزَّوَجَلَّ مون کان هي پڇا ڪري ورتي تہ ڇا جواب ڏيندس تہ تو منهنجي پياري حبيب جي سنت (مسواڪ) کي ڇو ترڪ ڪيو؟ جيڪو مال ۽ دولت مون تون کي ڏنو هو ان جي حقيقت تہ (مون وٽ) مڇر جي پر برابر بہ ناهي، تہ آخر اهڙي حقير دولت کي ان عظيم سنت (مِسواڪ) کي حاصل ڪرڻ لاءِ ڇو نہ خرچ ڪئي؟ (ملخص از لواقح الانوار ص 38) ۞ سيّدنا امام شافعي عَلَيۡهِ رَحۡمَةُ اللّٰهِ الۡقوي فرمائن ٿا: چار شيون عقل وڌائينديون آهن: فضول ڳالهين کان پرهيز، مسواڪ جو استعمال، نيڪ ماڻهن جي صحبت، پنهنجي علم تي عمل ڪرڻ (احياءُالعلوم ج 3 ص 27) ۞ مسواڪ ڄار يا ڪبڙ يا زيتون يا نم وغيره جي ڪَوڙي ڪاٺي جو هجي ۞ مسواڪ جي ٿولھ چيچ جي برابر هجي ۞ ڏندڻ هڪ گراٺ کان ڊگهو نہ هجي نہ تہ ان تي شيطان ويهندو آهي ۞ ان جا تاندورا نرم هجن جو سخت تاندورا ڏندن ۽ مهارن جي وچ ۾ وٿي (Gap) جو سبب

ٻڄندا آهن ۞ مسواڪ تازو هجي ته سنو، نه ته ڪجهه دير پاڻي جي گلاس ۾ پسائي نرم ڪري ڇڏيو ۞ بهتر آهي ته ان جا تاندورا روزانو ڪٽيندا رهو جو تاندورا ان وقت تائين ڪم جا آهن جيستائين انهن ۾ ڪؤڙاڻ باقي آهي ۞ ڏندن جي ويڪر ۾ ڏندڻ ڪريو ۞ جڏهن به ڏندڻ ڪرڻو هجي ته گهٽ ۾ گهٽ ٽي ڀيرا ڪريو ۞ هر ڀيري ڌوئي ڇڏيو ۞ ڏندڻ ساڄي هٿ ۾ اهڙي طرح ڪٺو جو چيچ ان جي هيٺان ۽ وچ واريون ٽي آڱريون مٿان ۽ آڱوٺو منڍي تي هجي ۞ پهريان ساڄي طرف ڪان مٿين ڏندن تي، ۽ پوءِ کاٻي طرف کان مٿين ڏندن تي پوءِ ساڄي پاسي هيٺين ڏندن ۽ بعد ۾ کاٻي پاسي هيٺين ڏندن تي ڏندڻ ڪيو ۞ مِسواڪ مٺ ۾ بند ڪري ڪرڻ سان بواسير ٿيڻ جو انديشو آهي ۞ ڏندڻ ڪرڻ وضو ۾ سنّت قبليه (وضو کان پهريان ادا ڪئي ويندڙ سنّتن مان) آهي البت سنّت مؤڪَّدَه ان وقت آهي جڏهن وات ۾ بدبو هجي. (ماخوذ از فتاويٰ رضويه شريف ج 1 ص 623) ۞ ڏندڻ جڏهن استعمال جي قابل نه رهي ته اڇلايو نه، جو هي سنّت ادا ڪرڻ جو ذريعو آهي، ڪنهن جڳهه تي احتياط سان رکي ڇڏيو يا دفن ڪري ڇڏيو يا پٿر وغيره ٻڌي ڪري سمنڊ ۾ وجهي ڇڏيو . (تفصيلي معلومات جي لاءِ مڪتبةالمدينه جي شايع ٿيل بهارشريعت جلد پهريون صفحي 294 کان 295 جو مطالعو فرمايو)

هزارين سنتون سکڻ جي لاءِ **مكتبة المدينه** جا شايع ٿيل ٻه ڪتاب 312 صفحن تي مشتمل ڪتاب ”**بهارشريعت**“ حصو 16

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالٰی علیہ والہٖ وسلم : جنهن مون تي ڏهه ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي سؤ رحمتون موڪليندو آهي .

120 صفحن جو ڪتاب ”سنتیں اور آداب“ هديو ڏئي حاصل ڪيو ۽ پڙهو. سنتن جي تربيت جو هڪ بهترين ذريعو **دعوت اسلامي** جي مدني قافلن ۾ عاشقانِ رسول سان گڏ سنتن ڀريو سفر آهي.

لوٹنے رحمتیں قافلے میں چلو — سیکھنے سنّتیں قافلے میں چلو
ہے نبی کی نظر قافلے والوں پر — پاؤ گے راحتیں قافلے میں چلو
صَلُّوا عَلَى الحَبِيب! — صَلَّى اللهُ تَعالٰى عَلٰى مُحَمَّد

طالب غم مدينه
بقيع ومغفرت و
بي حساب
جنت الفردوس
۾ آقا جو پاڙو

فهرست

دُرود شريف جي فضيلت 1
خاموشيءَ ۾ اَمن آهي 2
ٻَهرا ۽ ڀڪي 2
خاموشي جي فضيلت تي چار فرمانِ مصطفيٰ 3
60 سالن جي عبادت کان بهتر جي وضاحت 3
فالتو ڳالهين جا چار ڏکائيندڙ نقصان 4
سپ کان وڏيڪ نقصان واري شيءِ 6
جيڪڏهن جنت گهرجي تہ 7
خاموشي ايمان جي سلامتي جو ذريعو آهي 7
خاموشي جاهل جو پردو آهي 8
خاموشي عبادت جي ڪُنجي آهي 8

فرمانِ مصطفيٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہ وسلم :جنهن مون تي ڏينهن ۾ پنجاهه ڀيرا درود پاڪ پڙهيو قيامت جي ڏينهن مان ان سان مصافحو ڪندس .

مال جي حفاظت آسان آهي پر زبان..... 8
ڳالهائڻ وارو اڪثر پڇتائيندو آهي 9
"ڳالهائي ڪري" پڇتائڻ کان "نہ ڳالهائي" پڇتائڻ چڱو 9
گونگو فائدي ۾ رهي ٿو 10
گهر اَمن جو گِهوارو ڪيئن بڻجي! 11
سَسُ ۽ نُنهن جو جهڳڙو ختم ڪرڻ جو مدني نسخو 11
زبان جي خدمت ۾ درخواست 12
سٺي ڳالهہ ڪرڻ جي فضيلت 13
حضور صَلَّي اللهُ تَعَالٰي عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ گهڻي خاموشي وارا هئا 14
ڳالهائڻ ۽ چپ رهڻ جا ٻہ قِسم 14
فحش ڳالهہ جي وصف 16
وات مان رت ۽ پونءِ وهي رهي هوندي 17
ڪُتي جي شڪل وارو 17
جنت حرام آهي 18
ستن مدني گلن جو "فاروقي گلدستو" 18
اي ڪاش! ائين ٿي وڃي 19
هڪ صحابي جي جنتي هجڻ جو راز 19
فضول ڳالهين جا مثال 20
فضول ڳالهائيندڙ جو ڪوڙن مبالغن جي گناهہ 23
ڪان بچڻ مشڪل هوندو آهي 23
ڪاش ڳالهائڻ کان پهرين ٿورو ترسي ڪري 23
تورڻ جي سعادت ملي وڃي 23
دهشت گردين جا فضول تذڪرا 24
صديق اڪبر وات ۾ پٿر رکندا هئا 25
40 سالن تائين خاموشي جي مشق 25
گفتگو لکي ڪري محاسبو ڪرڻ وارا تابعي بزرگ 26
ڳالهہ ٻولهہ جي محاسبي جو طريقو 27
عمر بن عبدالعزيز اوچنگارون ڏئي رُنا 28
حڪايت جي وضاحت 28
ڳالهہ کي فضوليات کان پاڪ ڪرڻ جو بهترين نسخو 30
بي وقوف بغير سوچي ڳالهائيندو آهي 32
ڳالهائڻ کان پهرين تورڻ جو طريقو 33
چپ رهڻ جو طريقو 34
چڱي انداز تي سڏ ڪري ثواب ڪمايو 36
خاموشي جي برڪت جون ٿي مدني بهارون 38
1 خاموشي جي برڪت سان ديدارِ مصطفيٰ صَلَّي اللهُ تَعَالٰي عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ 38
2 علائقي ۾ مدني ماحول بڻائڻ ۾ خاموشي جو ڪردار 40
مدني ڪمن جي لاءِ مدني هٿيار 41
3 گهر ۾ مدني ماحول بڻائڻ ۾ خاموشي جو ڪردار 42
گهر ۾ مدني ماحول بڻائڻ جا 19 مدني گل 43
مِسواڪ جا 20 مدني گل 48

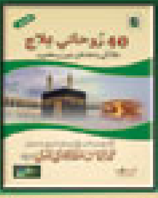

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سُنّت جون بهارون

اَلْحَمْدُ لِلّٰه عزوجل تبليغِ قرآن ۽ سُنّت جي عالمگير غير سياسي تحريڪ **دعوتِ اسلامي** جي مهڪندڙ مدني ماحول ۾ بڪثرت سُنّتون سکيون ۽ سيکاريون وينديون آهن. اوهان کي به پنهنجي پنهنجي شهر ۾ **دعوتِ اسلامي** جي ٿيندڙ هفتيوار سنتن ڀري اجتماع ۾ سڄي رات گذارڻ جي مدني التجا آهي. عاشقانِ رسول جي **مَدَني قافلن** ۾ سنتن جي تربيت جي لاءِ سفر ۽ روزانو **فڪرِ مدينه** جي ذريعي **مَدَني انعامات** جو رسالو پُر ڪري هر مهيني پنهنجي شهر جي ذميدار کي جمع ڪرائڻ جو معمول بڻايو. ان شاءَ الله عزوجل ان جي برڪت سان پابندِ سنت بڻجڻ، گناهن کان نفرت ڪرڻ ۽ **ايمان جي حفاظت** جو ذهن بڻجندو، هر اسلامي ڀاءُ پنهنجو هي مدني ذهن بڻائي ته **"مون کي پنهنجي ۽ سڄي دنيا جي ماڻهن جي اصلاح جي ڪوشش ڪرڻي آهي"** ان شاءَ الله عزوجل پنهنجي اصلاح جي ڪوشش جي لاءِ **مَدَني انعامات** تي عمل ۽ سڄي دنيا جي ماڻهن جي اصلاح جي ڪوشش جي لاءِ **مَدَني قافلن** ۾ سفر ڪرڻو آهي. ان شاءَ الله عزوجل

مڪتبة المدينه جون مختلف شاخون

مڪتبة المدينه : فيضان مدينه آفندي ٽائون حيدرآباد	022_2620122
مڪتبة المدينه : فيضان مدينه بيراج روڊ سکر	071_5619195
مڪتبة المدينه : فيضان مدينه العطار ٽائون ميرپور خاص	023_3514672
مڪتبة المدينه : چڪرا بازار نواب شاهه	024_4362145
مڪتبة المدينه : فيضان مدينه عطار آباد (جيڪب آباد)	072_2710635
مڪتبة المدينه : فيضان مدينه مارڪيٽ روڊ دادو	025_4611541
مڪتبة المدينه : رابعه شاپنگ سينٽر فاروق نگر لاڙڪاڻو	074_4054191
مڪتبة المدينه : نزد خضر حيات مسجد ٽنڊو شريف	

عالمي مدني مرڪز فيضان مدينه محله سوداگران پراڻي سبزي منڊي
باب المدينه ڪراچي فون نمبر : 91 -90 -34921389 -021